JEANNE BENAMEUR

BEPROTĖS

Apdovanota 2008 m. Lietuvos jaunųjų frankofonų premija

TYTO ALBA

BENAMEUR

BEPROTĖS

ROMANAS

Iš prancūzų kalbos vertė Asta Dumšienė

Vilnius 2008

UDK 840-3
Be-173

Jeanne BENAMEUR
LES DEMEURÉES
Denoël, 2007

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication Oscar Milosz, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Lituanie et du Centre Culturel Français.

Knygos leidimą remia Prancūzijos užsienio reikalų ministerija, Prancūzijos ambasada Lietuvoje, Prancūzų kultūros centras (O. Milašiaus programa knygų leidimui remti).

ISBN 978-9986-16-661-0

Žana Benamior – poezijos, teatro pjesių ir jaunimo romanų autorė. Šiuo metu ji veda parengiamuosius seminarus mokytojams bei dėstytojams. Be to, ji bendradarbiauja su savivaldybėmis padėdama tobulinti skaitymo ir rašymo įgūdžius.

Žanui Mari O.

Gyslomis teka žodžiai. Garsai pakyla, suklumpa ir nukrinta, nė neprasiveržę pro lūpų užtvarą.

Beprotė.

Tikšdamos purslais iš kibiro liejasi paplavos.

Ribota sąmonė.

Ji patrina ranką į prasto audinio prijuostę.

Beprotė.

Žodžiai neturi savo vietos. Jie tiesiog yra.

Vakaras. Ji uždaro langines. Patraukia į save kirvarpų išgraužtas medines plokštes, šiurkščias nuolaužas, vargiai sukabintas tarpusavy, ir tik vienas Dievas žino, kaip jos atsilaikydavo per vėjus, audrą ir nesubyrėdavo nuo jas traukiančios glebios rankos. Lempos šviesos sūpuoklėse plaka jos širdis.

Kiekvieną dieną mažytis šoktelėjimas. Kiekvieną dieną, ir nieko.

Ji prarado.

Atsigręžia į tamsą.

Eina, įsmeigusi žvilgsnį į pasaulį.

Ji lyg vaškinė, rankos kaip senės.

Nė menkiausios raukšlelės; blyškios lūpos, sukąstos ligi kraujų, išspaudžia šypseną, kuri net įsirężia į skruostą.

Vakare toje burnoje tuščia. Vien tik padriki dalykai be pa-

vadinimų, bandantys per kančias išsiveržti laukan drauge su atokvėpiu. Vien tik mėginanti kalbėti tyla, kraujas ir kūnas. Jos žvilgsnis sustingęs.

Beprotė.

Mažutė lauke išgirdo garsus ir suprato, kad ten jos motina, ji taip pat išgirdo kažką nutrūkstant. Žodžiai išslydo, nualpo ir nuriedėjo jai po kojomis.

Irgi beprotė?

Ji priešinasi bet kokiam protingam mėginimui veržtis pirmyn. Galva tabaluoja, joje neišmatuojama tuštuma, grimztanti į vakaro šešėlius, galva tabaluoja, paženklinta nesuvokiamos nelaimės; mažutė iš visų jėgų stengiasi išjudinti nors vieną sraigtelį savo galvoje. Tačiau už jos akių šviesos tebuvo tamsus urvas.

Ji žvelgia lyg šunelis, neturintis uoslės ir bergždžiai besistengiantis sekti kažkieno pėdsakais. Kažkas išnyko. Trūko šviesos.

Dar kartą motinai su dukra nepavyko sugauti paskutinio šviesos blyksnio.

Dar kartą mažutė pajunta, kad prieangy pernelyg dulkėta.

Niekas žemiau žemės nenukrinta.

Ji ištraukia iš kišenės savo lobį – mažutėlį, baltutėlį, lygutėlį dantuką. Ilgai jį glosto. Galbūt jį mesti lyg žaidžiant? Vėl pagauti? Tačiau ji spaudžia jį delne, tiesiog spaudžia, spaudžia ligi skausmo. Ji kažką sutraiškė batu: galbūt vabzdį arba akmenėlį, neturintį akmenims įprasto kietumo. Po jos žemėtu batu tas kažkas virto miltais nė nesutraškėjęs.

Mažutė lieka būtent ten, kur išsiveržęs žodis staiga perskrodė orą.

Beprotystės žodis; jos kakta siaura, tarp alkūnės ir peties – gerokai per didelis linkis, tuščia erdvė tarp rankos ir kiekvieno daikto, erdvė, kuri neužsipildo.

Beprotė negali sulenkti rankos ligi galo.

Nėra tokios galingos jėgos, kuri priverstų ranką tiestis prie daikto, o mintį paversti vaizdiniu. Net laiko tėkmė bejėgė ką nors pakeisti. Motina ir dukra, viena viduje, kita išorėje, abi atskirtos nuo pasaulio.

Beprotės, jos gyvena; nepakeliamos proto sutemos lyg sustingęs gėlės pumpuras, panašus į gumbą. Niekada neiškyla joks vaizdinys. Moteris, nenoriai minanti pėdas virtuvės grindimis, nieko neįsivaizduoja. Pasaulis tamsus, jis atpažįstamas tik iš garų virtuvėje, rankos, laikančios samtį arba keliančios sklidiną vandens puodą. Ant sienų sustingę verdančių daržovių garų lašiukai. Švytinčiame vilnijančiame kvape tvyro sąstingis. Kiekvienas daiktas turi savo vietą, ir pasaulis nebe toks tolimas. Žvilgsnis slysta nuo rankenos prie rankovės ir galiausiai prie pašluostės audinio. Beveik įgudę judesiai.

Vis dėlto vanduo išsilieja per puodo, o paskui per kibiro kraštus, vėl aptaško pilkąją plokštę, vėl ištykšta aplink.

Laikas bėga. Pakanka atgręžtos nugaros. Vandens čiaupas tyčiojasi. Vanduo teka.

Moteris užmiršo, nes darė kitą judesį. Jos niekas nebesieja su tuo, ką ji veikė dar prieš minutę. Išblukęs žvilgsnis įsmeigtas priešais, visai greta sunkaus kūno. Protas stengiasi suvokti kiekvieną daiktą, pakliūvantį į akiratį. Net sąžiningai stengiantis nebuvo įmanoma atitolinti proto nuo žvilgsnio nė per centimetrą. Tarp jų nebuvo nė menkiausio tarpelio. Intelektas atsisakė paklusti.

Intelektui reikia vietos. Reikia rankų, o kreidai ir rašalui – oro. Silpnaprotė nieko neturi.

Mažutės žvilgsnį ir protą skiria drugelio sparnelis, vienas vienintelis.

Ji bėga užsukti čiaupo. Motina atsisuko. Jos lygiame veide, didžiuliuose skruostikauliuose nušvito kažkas panašaus į šypseną, pasislėpusią po kūno mase. Oda vos virptelėjo, lyg pavasaris amžino įšalo žemėje: mažutė sugrįžo namo.

Į tuštumos namus.

Jos miega vienoje didžiulėje lovoje. Ant lentų ir ašutinio čiužinio. Ant vinies kabo menkutė sudžiūvusi puokštelė, apjuosta nublukusiu kaspinu, žemyn nukarusiais žiedais. Mažutė tamsoje ištiesia ranką. Ji miega prie sienos. Motina ateina kiek vėliau.

Tik tada, kai motina užmiega, mažoji ištiesia dešinės rankos pirštelius ir pačiupinėja stiebelius, kaspiną, gėles, kurioms pakanka menkiausio prisilietimo. Dulkėti žiedlapiai neištaria savo vardų, dusdami tarp nykščio ir smiliaus. Nakties tyloje mažutė klausosi ir atsargiai čiupinėja išdžiūvusio šnabždesio papudruotus pirščiukus.

Ryte šalta. Kad kūnas sušiltų, motina keliasi. Į kibirą čiurlenančio šlapimo garsas pamažėle ima lašėti snaudžiančios mažutės sapnuose. Ji užsitempė apklotą ant ausų ir nulindo į jau pravėsusią lovos pusę, kur ką tik gulėjo kitas kūnas, šiuo metu bruzdantis tualete.

Vandeny suvilgytas rankšluostis priglunda prie veido, ilgai tapšnoja akis, nuplaudamas nežinia iš kur atklydusius vaizdus.

Diena jų nepriima. Nelygus rankšluostis, vėl pamirkytas į vandenį, priverčia pakilti ranką, abiejose pažastyse išryškindamas duobutes. Žvilgsnis vėl ėmė vangiai klaidžioti, kaip ir buvo įpratęs.

Moteris eina prie krosnies.

Pripildo didįjį kavinuką.

Ji vardu La Varjen, ir niekas nežino kodėl.

Mažoji yra Liusė. Rytinis paukščio klyksmas, kylantis aukštyn ir pranykstantis danguje. Liusė. Vardas, priverčiantis labiau ištiesti kaklą iš tamsiosios palaidinukės, jos mažutės vardas, esantis tarp pakaušio ir apykaklės linkio, visai atsitiktinėje vietoje. Ar kas nors žino, kodėl būtent toks vardas, paklaustų žmonės. Tačiau ji sugalvojo tą vardą tądien, kai iš jos kruvinų įsčių gimė mažutė.

Liusė.

Jos juokas gražus, ji gerbė griežtai skambantį balsą, tiesiog gauste gaudžiantį ausyse po didžiojo griausmo, tą dusliai aidintį balsą.

Liusė yra vardas, tiesos vardas. Mažutė yra.

Kiekvieną dieną motina šaltu vandeniu pašlaksto po smakru parištą servetėlę ir kaklą po sunkiais sukeltais plaukais.

Kiekvieną dieną ji apiplauna mažutės vardo vietą. Tai jos meilės išraiška.

Ji nežiūri į savo miegančią dukrą. Nemoka niekuo grožėtis. Daugiau nebeina į bažnyčią. Jos žvilgsnis nebegali pakelti tų žmonių nugarų, kelių ir pakaušių, klumpančių ir vėl kylančių priešais ją. Akių vokai lyg uždanga nusileido tarp jos ir regimojo pasaulio, nugramzdino ją į sutemas, sušvelnintas žvakių šviesos, bet to neužteko. Smiliaus galu ji palietė užmerktos

akies obuolį, kur vyzdys, net ir pasislėpęs po plonyte oda, nepaliovė dirbti savo darbo. Ji sverdėdama išėjo.

Mažutė ją jaučia.

Tvirtai laikydama rankoje žarsteklį, motina pasklaido krosnyje anglis. Pilka krosnies sienelių spalva netruko nušvisti vaiskia raudona spalva, kuri kaipmat suspindo ir moters skruostuose. Ji sudeda ketaus rinkes vieną ant kitos ir uždaro krosnies dureles.

Po pažįstamo skimbtelėjimo pasigirdęs dzirinimas pabudina mažutę iš miego, nors ji jau ir taip buvo beprabundanti. Vis dar snūduriuoja, tačiau triukšmas ją kviečia, traukte traukia iš lovos. Liusė darsyk trumpam susiriečia į kamuoliuką, patrina pėdas vieną į kitą ir tik tada ryžtasi iškišti jas iš po antklodės.

Ji mato savo motiną iš nugaros.

Kodėl ji beprotė?

Tiek aprengti, tiek nupausti mažutę La Varjen nieko ypatinga nereiškia: jos judesiai ir veido išraiška išduoda, kad dukrelė jai reiškia tiek pat, kiek ir bet koks daiktas.

Liusė neatitraukia nuo jos akių. Visą laiką, kol motina ją rengia. Ji įsmeigia žvilgsnį į išblukusį akių mėlį ir visomis savo išgalėmis stengiasi priversti pakilti voką, po kuriuo sužibtų vyzdys. Kad į ją žiūrėtų.

La Varjen akyse nėra nė menkiausios kibirkštėlės.

Krosnyje kaip reikiant įsiliepsnojusi ugnis net spragsi.

Kiekvieną rytą mažytis praradimas.

Ji nusuka akis į medžių eilę ir įsistebeilija į vieną iš jų. Nuo kamieno ligi pat pačioje viršūnėje kabančių lapų galiukų jos žvilgsnis glosto ir guodžia jo sielą, kol išvargintas protas pamažėle ištuštėja ant suaižėjusio medinio virtuvės stalo.

Ji turi pavalgyti.

Mažutė tranko kojas į kėdės skersinius; kelionė prasideda duonos plutoje.

Liusė niekuomet nebūna alkana.

La Varjen stumteli sumuštinius arčiau didžiulio, skystimo sklidino puodelio, lyg paduotų tvarte gyvuliui ėsti. Tačiau mažutė turi tik vieną skrandį ir rytinio vyturėlio apetitą.

Sviestas riebus ir rasotas, jis atsiduoda tik jam vienam būdingu kvapu. Jis visas švyti. Mažutei sukyla šleikštulys. Ji nustumia šalin apdaužytą mėlynai balto fajanso dubenį, kurį atnešė Ponia.

Ponia retkarčiais duoda. La Varjen paima ir kuo skubiausiai nuleidžia rankas prie prijuostės. Kitõs rankos, ištiestõs nelanksčių sąnarių link, oda tokia plonytė, kad net šviečia netaisyklingai išsiraizgiusios venos; ji ištiesia delną jos pusėn, nukaitusiais skruostais, lyg nudeginta daugybės plonyčių įdrėskimų. Dubenėlis perduotas. Ji nemoka nudelbti akių. Nuleidžia galvą.

Tada parneša jį namo.

Liusė pačiupinėja ant virtuvės stalo pastatytą daiktą, kurį prieš tai ilgai plovė kriauklėje. Ištiesia rankutę tiesiai virš dubenio ir čiumpa. Ji glosto paveikslėlius: staltieses, plonytes taures ir vazose mirkstančias gėles. Ji mato viską geriau nei pro didžiųjų namų žaliuzes pietų metu, ji mato, kad jos motina nedirba jokio darbo, nes ji kvaila, kvailesnė nei paprastai, slegiama žodžio „beprotė“, kurio jai niekad nepavyks nusikratyti. Liusė čiupinėja spalvas ir aiškius žodžius ant dubenėlio, pastatyto ant šventinio stalo. Išnyksta linksmų balsų ir besišypsančių lūpų klegesy.

Jeigu jos motina iš visų jėgų nesistengtų nuplauti viso to, kas svetima jų tamsioje virtuvėje, ji galbūt būtų galėjusi apie

tai sužinoti daugiau. Bet jau per vėlu. Lėtai ir lengvai ji liečia pirštais fajansą, stiklą, kartais užčiuopia porcelianą. Visai kaip ir motina, ji graužia nagus iki gyvnagio. Ant vieno piršto galo matyti įdrėskimas. Mergytė pastebi nedidelį įplyšimą, veikiau odos įtrūkimą, atsiradusį dėl jų urvan parnešto nelygaus glazūruoto indo paviršiaus.

Tas daiktas jai panašus į teatrą.

Motina ne iškart su juo apsipranta.

Iš pradžių ji vos vos paliečia, nepatikliai žvilgteli kartą, paskui dar kartą į ant stalo galo stovintį keistą daiktą. Liusė padeda jai apsiprasti. Ji paėmė tą dubenį, paglostė, rankomis uždengdama visą jo puošnumą bei blizgesį, o tada jau ir La Varjen gali jį pačiupinėti ir netgi rasti jam vietą: ji gali pastatyti jį virš krosnies, ant medinės tamsios nugludintos lentynėlės, kuri vis tiek atrodė balzgana, arba įkišti į nedidelę, retai kada darinėjamą indaują. Tik taip. Tačiau tas savotiškas indo svetimumas jaudino jos dukterį.

Ryte dubuo pilnas sviesto. La Varjen jį gavo tik vakar, o Liusė būtų norėjusi, kad jis atitektų tik jai, jai vienai. Mergytė būtų pamerkusi jame savo sudžiūvusią puokštelę. Ji būtų buvusi laiminga, regėdama baltai mėlyno fajanso ir sudžiūvusių gėlių spalvų žaismą. Jai patinka spalvos.

Bet kaip jiedviem vienai kitą suprasti? Kai mergytė bando La Varjen ką nors pasakyti, motina įsmeigia žvilgsnį į kalbančios dukters burną. Jos pačios lūpos ima krutėti, bando kažką atkartoti, bet taip ir lieka nebylios. Liusė negali to pakęsti. Ji tyli. Tyla tarp motinos ir dukters vis gilėja, pamažu naikindama pasaulį.

Pagaliau dubuo atrado savo vietą ir paskirtį. La Varjen ten kiekvieną rytą įdėdavo tai, kas jos mažajai dukrytei keldavo šleikštulį.

Norėdama užmiršti salstelėjusį kvapą, sklindantį iš fajanso dubenio, Liusė visa savo esybe pasineria į sugriuvusį duonos plutos labirintą. Ji keliauja paauksuotos sutrūkinėjusios plutos briaunomis. Duonos minkštimas tik ir laukia, kol ji nukris, visas švelnutis, balkšvas, pasirengęs paslėpti ją kiekviename savo plyšelyje. Liusė neturi laiko keliauti. Puoduke vėsta skystimas. La Varjen suima jį abiem rankom ir kilsteli mažutės pusėn. Pabudusi ir tarsi kažko susirūpinusi Liusė privalo gerti.

Ji įsidės gabalėlį duonos be minkštimo į mokyklą.

Tai buvo būtina. Visi sakė: privalu lankyti mokyklą. La Varjen nuleido galvą.

Tą dieną, patį pirmąjį kartą, ji ilgai žiūrėjo į savo tamsiai mėlynos prijuostės glamžymo žymes, kurias tik ji viena teįžvelgė. Ji nežiūrėjo, kaip Liusė išeina.

Vos tik durys užsivėrė, ji staiga pakilo.

Motina sekė savo mažutės įkandin, iš tolo, kaip kad šunys, kurių šeimininkai nebenori.

Galėjai matyti, kaip La Varjen sustoja kaimo aikštės vidury, kur ji paprastai be savo pintinės nekelia kojos. Ji stovėjo nukorusi rankas priešais pastatą, kuris prarijo jos mažutę, priešais didžiulius uždarytus vartus, stovėjo ilgai.

Silpnaprotė, toks yra kitas beprotės, kokia ji buvo, vardas.

Silpnaprotė, taip, silpnaprotė ilgai stovėjo prie uždarytų vartų, po gelsva rugsėjo dulksna, kol galiausiai pasirodė jauna moteris, mokytoja, ir tarė: „Jūs privalote tučtuojau pasitraukti.“

Klasėje mažutė nestovėjo įrėmusi nosies į stiklą kaip kiti vaikai. Ji vis dar sėdėjo sustingusi savo suole, ničnieko negirdėdama ir nematydama nieko aplinkui, tik savo motinos vapančias lūpas, besistengiančias imituoti švelnias ir dailias panelės Solanž lūpas. Nusileidus stalo lentai, Liusės širdis tyliai virpčiojo. Ji tiesiog degė iš gėdos.

La Varjen tądien klaidžiojo. Keistumas ištrynė jos pėdas kelyje. Žmonės kalbėjo: „Žiūrėkit, ji jau netgi savęs nebeatpažįsta." Jie parvedė ją namo.

O ten buvo dar blogiau.

Viskas atrodė nebe taip.

Prislėgta motina atsigula lovon, savo mažutės pusėn, ir susineria rankas ant pilvo. Ir taip kiaurą dieną. Ji nežino, ką reiškia laukti.

Kažkas sustojo. Nuo tada, kai mažutė išvyko, visi daiktai tarsi apkurto, pasislėpė tankioje be menkiausio plyšelio erdvėje. Nebeįmanoma rasti jokios vietos.

Mažutės nebėra. La Varjen yra sala.

Ji pajunta dar nepatirtą jausmą: kažko trūkumą.

Ji nemoka prasiblaškyti, užsisvajojusi dirbti kasdienių darbų, kartkartėmis pažvelgti pro langą, ji to nemoka. La Varjen uždaryta dusinamoje tyloje tarp daugybės daiktų, kurių ji nemoka įvardyti, ji yra silpnaprotė.

Vakare Liusė grįžo. Motina atsikėlė. Ištiesusi abi rankas ji apčiupinėjo savo mergaitę ir įsitikino, kad tai tikrai ji. Ji lyg ir nusišypsojo. Tačiau Liusė nusigręžė. Ji vikriai išsisuko iš motinos glėbio, paėmė mokytojos duotą nutrintą mokyklinį krepšį, ištraukė ploną sąsiuvinį, pieštuką ir liniuotę. La Varjen atsitraukė.

Mažutė įsitaisė už stalo galo. Drauge su visomis savo garbanomis ir veido bruožais ji susiliejo su visu pasauliu; neryžtinga. Staiga La Varjen vėl atgijo ir sėdo valgyti vakarienei išvirtos sriubos. Ji sėdi kiek atokiau. Kreivos mažutės linijos, braižomos sąsiuvinyje, verčia ją laikytis atstumo, tarsi žvėriui, išgąsdintam ugnies.

Ji klaidžioja, stengdamasi per daug nepriartėti prie garuojančios lėkštės.

Mažutė yra vieniša karalienė. Ji tęsia savo darbą, paskui tvarkingai susideda rašymo reikmenis į kuprinę. Jos motina nedrįsta padėti lėkštės ton vieton, kur gulėjo plonasis sąsiuvinis mėlynomis linijomis. Liusė prisitraukia jos paruoštą maistą, be jokio džiaugsmo suvokdama, kokią galią turi jos nebuvimas namie.

Tą vakarą, atsigulusi į lovą, ji pasijunta visai mažytė. Jai veržia krūtinę. Kvėpavimas neranda kelio naktyje.

Ji laukia.

La Varjen atsigula. Jos Liusė yra ten, jųdviejų lovoje. Namie vėl atsirado pakankamai vietos jų abiejų gyvenimams vienam greta kito. Mažutė smarkiai susiriečia į kamuoliuką ir užsimerkia, šalia jusdama ją šildantį didžiulį kūną.

Jos motina ir vėl yra čionai.

Mažutė kuo toliausiai nuveja tos vapančios burnos vaizdą, burnos, kuri nemoka garsiai ir aiškiai atsakyti į mokytojos klausimus. Ji stengiasi nuvyti visos dienos prisiminimus. Ji nieko neišmoks. Nieko, ničnieko. Amžinai liks su savąja Varjen. Amžinai. Skruostais ritasi ašaros, ji nešluosto jų, nes bijo pažadinti motiną, ši, rodos, užmigo, vos tik atsigulusi.

Tačiau nė viena nemiega.

Tą naktį jos skendi tamsoje. Pasaulyje yra tam tikrų meilės formų, kurios nieko neatspindi, jos yra be galo tankios. Niekuomet atstūmimas nerastų tinkamo žodžio jų širdims. Po užmerktais vokais plačiai atmerktos abiejų akys nieko neieško. Joks kelias nei takelis neatsiveria priešais jųjų akis. Abi klaidžioja, užstrigusios dabartyje, sustingusios savo didžiulėje lovoje. Joks vaizdinys, jokia mintis nenuveda jų ligi rytojaus. Abi visiškai atsidavusios dabarčiai, tarsi būtų nukritusios iš didelio aukščio, o pasiekus žemę jų kūnų svoris išplito tiek, kad net ėmė svaigti galva. Per sunkios gyventi. Silpnaprotės, beprotės naktyje.

Rytą jos pasitiko tokios pat sunkios, kone sušalusios. Jos galėtų išsilaisvinti. Jei tik žinotų. Tačiau jos lieka ten pat, susiliejusios su diena.

Mažutė išeis į mokyklą. Niekas kitas namuose neužims jos vietos.

Reikėtų šaukti, mesti šalin kuprinę, sudeginti sąsiuvinį, bėgti slėptis į mišką.

Reikėtų.

La Varjen atsikėlė, užkūrė ugnį ir užkaitė kavinuką. Padėjo mažutės puoduką. Pati atsisėdo priešais.

Liusė apsirengė ir susišukavo.

Ji suvalgė jau sudžiūvusią duoną. Sėdėdama prie stalo, buvo priversta tiesiai laikyti galvą. Akimis klaidžiodama po kambarį mažutė išsidėlioja keistus piešinius. Motinos veidas išnyksta žodžių bangose, kurias ji tapo nematomu rašalu ant savo ilgų blakstienų galiukų.

Ji neverks.

La Varjen ištempė tamsiai mėlyną siūlą, traukia jį iš kišenės ir vynioja ant piršto. Ji traukia, suspaudžia pirštais, tada vėl atleidžia, paskui vėl suspaudžia pirštais. Stambus smilius pabrinksta, nusidažo violetine spalva. Ji atsistoja.

Mažutė jau prie durų.

Ji nenori atsisukti.

Šią akimirką atgręžti savo veidą nerangiai benueinančiai motinai pavojinga. Ar negalėtų toji, kuri nebyliai gulėjo didelėje lovoje, vėl pravirkti vidury dienos, kai dar nakčia išlietos ašaros nespėjo susigerti į grifelinės lentelės kempinę?

Atidaryti duris.

Išeiti.

Pažvelgti į dangų.

Eiti.

Mažutė jau moka atstatyti petį taip, kad šis atsvertų kuprinės svorį. Sakytum, kad šiuo netvirtu kilstelėjimu ji tarsi pasiūlo laktą paukščiui, kurio nepajėgia panešti.

Sparnai nuleisti, motina, nerangiai maknodama po pažliugusį kelią, seka įkandin.

Ji daugiau nebestovės prie mokyklos.

Sugrįš viena tuo pačiu keliu, žvilgsnyje įkalinusi priešais žengiantį mergytės siluetą.

Ji parsiveda dukrą namo. Uždaro savo fantomą tarp keturių sienų. Niekas jo neatims. Atėjus vakarui, Liusė ir vėl užpildys savo esatimi visą namų erdvę. Ir stos naktis.

Realybė pasiduoda. Pragaištinga tikrovė kybo tyloje, nesukeldama nė menkiausio šnaresio. Didžiulės, plokščios ir baikščios moters rankos stengiasi ją pajusti.

Mažutė yra.

Ir net jeigu niekas kitas, išskyrus ją, nemato mažutės, tai tik todėl, kad jie nežino, kad ji čia yra. Ne, jai iš akiračio nedingo nei šilkiniai Liusės plaukai, nei jos žingsniai, dunksintys grindimis, visai greta lovos.

Mažutė yra. Ir viskas. Nebuvimo nėra.

Kai toji, kuri turi mokytis, sugrįš, ji pasiners į motinos būtį, nuskęs jos vyzdžio gelmėje, pastūmėta į jį lyg neryžtingas ožiukas, visą kelią besimuistantis, kaip ir ji, žengianti nenoromis, sunkiai alsuojanti, sustingusiu žvilgsniu ligi pat namų durų.

Liusei prasidėjo pats keisčiausias gyvenimo etapas.

Mokykloje ji mokinė. Bet ji nepriklausoma.

Ji su niekuo nebendrauja: nei su bendramoksliais, nei su savo mokytoja – panele Solanž. Ji susidraugavo su sienomis, žinojo kiekvieną plyšelį, pamažėle blunkančią spalvą, vis labiau tolstančią nuo pirminio švytinčio dažų sluoksnio ir pamažu virstančia sunkiai nusakomu atspalviu.

Vos tik aiškūs panelės Solanž žodžiai pagrasina prasiskverbsią mergaitės sielon, kur viskas galėtų būti savaime suprantama, ji ima bėgti. Pakanka vieno nebylaus žingsnio, ir ji pasislepia tinkuotos sienos plyšyje, didelio geografinio žemėlapio kamputyje, visai šalia rašomojo stalo.

Jos vieta ten, tarp ištrupėjusių tinko kruopelių, kone virtusių dulkėmis. Ji sutvirtina sieną. Joks mokslas negali ten patekti. Mokykla jos neturės.

Ten tūno mažutė. Beprotė, kaip ir jos motina. Mylinti ir nusivylusi.

Panelė Solanž veltui stengiasi švelniu balsu priminti, mažutė veržiasi ištrūkti. Pirštai stipriau suspaudžia plunksnakotį,

akys vėl susitinka su klausiamu mokytojos žvilgsniu. Jos ten nėra. Jos ten nėra. Ji nė negalvodama daro tai, ko yra prašoma, kad tik ją paliktų ramybėje. Niekšas būtų tas, kuris sugalvotų būdą, kaip ją ištraukti iš to sienos plyšio, kuriame tūnodama ji nieko nebesitiki, iš tos slėptuvės, kurioje kiekviena gyva būtybė tampa tolimu, vargiai gyvu objektu. Iš slėptuvės.

Ne, ji nesapnuoja. Mokytoja gali ramiai tęsti savo pamoką. Tai kur kas geriau nei sapnas: ji gyvena. Pabarsčiusi trąšomis ji užsiaugina kūną, nulipdo jį iš tinko trupinių. Ji yra dulkė, savo gyvenimo laiko dulkė.

Ir panelė Solanž ničnieko nesupranta. Kaip tokia išmintinga mergaitė gali likti nepastebėta? Panelė Solanž paaukojo visą savo gyvenimą, kovodama su išankstiniu nusistatymu prieš bukapročius: „Kokia motina, tokia ir dukra.“ Mažutė jai buvo mįslė, kurios ši nepajėgė įminti.

Kitų bendramokslių akivaizdoje ji nebeklausinėja mažutės manydama, kad sunkiai slopinamas vaikų juokas gali priversti ją užsisklęsti savo pasaulėlyje anksčiau laiko.

Mokytoja palaukia, kol baigsis diena. Vos tik mažutė baigė krautis kuprinę, visuomet paskutinė, visuomet lėčiau už kitus vaikus, nes jos žvilgsnis sustingdavo, niekaip nesugebėdamas greičiau suvokti daiktų, mokytoja atsargiai prisiartina ir pabando ją pakalbinti. Tačiau mergytė iškart pasuka mokyklos vartų link. Atrodo, kad niekas nesugebėtų jos sulaikyti. Tikras iššūkis švelniai sustabdyti ją prie klasės durų, priversti sulėtinti žingsnį einant per kiemą, kuriame vis dar šurmuliuoja vaikai.

Panelė Solanž palydi mergaitę ligi gatvės, žengdama visai greta. Vis dėlto ji jaučia, kaip nekantrauja vaikiškos kojos, vos tik jiedvi išėjo iš klasės. Ir kur gi ji taip skuba?

Žemu balsu mergaitė atsakinėja į mokytojos klausimus. Taip, ji paklaus dar kartą, jei nesupras. Taip, ji pasistengs išmokti užduotas pamokas. Taip, taip ir dar kartą taip. Tik leiskit jai eiti! Tik leiskit jai eiti! Štai ką sakė vaikiškos kojos, trypčiodamos po grindinį.

Mokytoja stebi, kaip mergaitė nuskuba keliu, lėtai uždaro vartus, stovėdama visa sutrikusi priešais kažką didžiulį, neleidžiantį jai praeiti. Mokytoja grįžta vidun, gniauždama ant pečių užmestą skraistę. Jos kaktoje atsispindi susirūpinimas.

Panelės Solanž judesiai, renkant nuo suolų sąsiuvinius, atrodo lyg sustingę, ir ji nesupranta kodėl.

Mažutė bėga namų link. Jau pakeliui ji stengiasi suvokti žodžius, įsitvirtinusius jos galvoje. Reikia išsaugoti tuštumą. Ji ima dainuoti keistą dainą, kurioje susimaišo visos panelės Solanž pamokos. Liusė sulaikė žodžius. Panelė Solanž juos sako, kartoja be galo švelniai.

Eidama mergaitė dainuoja. Žodžiai kliūva už medžių šakų. Žodžiai krinta į purvą ir nugrimzta tolumoje, po ratais, po sunkiais žingsniais, kurie juos įmina į juodą žemę. Reikia.

Ji bėga.

Sugrįžus namo, galvoje įstrigę mokyklos įspūdžiai ūmiai išnyksta, išvaikyti La Varjen pašluostės, tarsi koks šviesos blyksnis nuo lango ar garas iš prikaistuvio.

Ji įėjo. Pastūmė duris. Ji tyliai įsilieja motinos glėbin, stengiasi jos neišgąsdinti, sėlina po namus lyg nusikaltėlis. Kartais La Varjen jos laukia stovėdama, sustingusi. Taigi Liusė žengia prie jos, nė nepakeldama akių į savo motiną. Didžiulės tarsi lopetos rankos nusileidžia ant nė nesistengiančios išsisukti mažosios kūnelio. Kokia ji gyvybinga! Liusė vėl atsisėda prie stalo.

Ji daugiau nieko neišsitraukia iš savo kuprinės. Palieka ją prie durų. Mokyklos nėra.

Tarp motinos ir dukters – sutartis. Viską apimanti sutartis.

Mokyklos kieme mergytė lieka viena. Jos nedomina kitų mergaičių pamėgti užsiėmimai. Jos kalbasi, šnibždasi, krykštauja, kartais net taip smarkiai rėkia, kad šaižūs garsai priverčia ją akimirksniu nusigręžti.

Mažutė niekada nerėkauja.

Prijuostės kišenėje ji suspaudžia vienintelį daiktelį, siejantį ją su pilkų nuzulintų sienų ir verdančių daržovių pasauliu. Jos brangiausias dantukas – lygutėlis, išgaubtas. Ji atranda nusiraminimą dantuko iškilumuose, įdubimuose ir nepailsdama jį glosto. Čia ji niekuomet jo neišsitraukia. Saugo savo turtą nuo pavojingai miklių rankų ir pašaipių vagilių, saugiai paslėpusi jį kišenės gilumoje, siūlų raizgalynėje.

Atlošusi galvą, Liusė pradingsta kieme augančio medžio viršūnėje. Medis ją priglaudžia ir apgaubia savo šakomis. Ten, viršuje, jai niekas nebaisu.

Netrukus prasideda jos vadinamųjų „draugų", svetimų berniukų ir mergaičių, žaidimai. Liusės nekviečia net pasiklausyti ilgų istorijų, kurias viena kitai pasakojasi mergaitės, tos pačios mergaitės, praleidžiančios valandų valandas, galvodamos taisykles žaidimui, kurio niekuomet nežais. Prie durų stumdosi berniukai. Staigiu stumtelėjimu jie pargriauna vieni kitus ant žemės, raitosi, stengdamiesi išsivaduoti, susipindami į tikrą kūnų raizgalynę. Jie šniokščia ir urzgia. Mergaitės laikosi nuošalyje.

Liusė sėdi ant žemės, sienos ir laiptelių, vedančių į klasę, kampe, įsmeigusi akis į medžio viršūnę, ji mato viską. Per smakrą nutįsta seilė.

Atėjusi paskambinti varpu, kviečiančiu į klasę, mokytoja randa po juo sėdinčią Liusę ir ištiesia jai savo nosinę.

Staigiai pašokusi ant kojų, Liusė stoja į eilę greta kitų į nedideles grupeles susispaudusių, kojomis kapstančių žemę vaikų, o jų plaukuose vis dar aidi juokas, šūksniai ir orą virpiną žodžiai, atskrieję iš kitų vaikų lūpų.

Panelė Solanž žiūri į Liusę. Mokytoja stebėjo ją visą pertrauką.

Liusė įgrūda nosinę į kišenę ir dar giliau paslepia savo dantuką. Pačiame kišenės dugne glūdi visas jos džiaugsmas.

Keliaudama namo, ji be paliovos čiupinėja savo brangenybę, pasislėpusią po batisto nosinaitės klostelėmis.

Namie, vos tik parėjusi, mažutė paduoda nosinę La Varjen, ši ją išskalbia ir išlygina lygintuvu, o paskui išlygina darkart, nes nosinė vis dar drėgna ir garuojanti. Kitą dieną Liusė atiduos mokytojai švarut švarutėlę nosinę. Stambiosios rankos išskalbė tai, kas svetima.

Slaptas pasikėsinimas, persismelkęs į plonyčio audinio pluoštą, išliko; jis sklando ankštuose namuose.

La Varjen nepatinka, kai jos mažutei ką nors duoda. Niekada.

Tas žvilgsnis, kuriuo ji palydi dukrą, tylomis išeinančią į rytmečio aušrą, užgniaužia besiveržiantį šauksmą, sunkiai suprantamus laukinius garsus, kurie čia išsprūsta, čia lieka nutylėti. Liusei įsminga tas žvilgsnis į širdį, šioji pavirsta „gelme“ kažkur aukštybėse, ant paukščio sparno. Ji pabėga.

Jai reikia oro, jo taip trūksta, susikirtus jos ir motinos žvilgsniams.

Mažutės pabėgimuose yra kažkas gyvybiškai svarbaus – gyvybingumo ir drauge sumišimo.

Panelė Solanž įtaria, kad tolimiausioje šios mergaitės galvos kertelėje glūdi užsispyrėliškas kietakaktiškumas, noras priešintis, reiškiantis žūtbūtinį siekį įveikti kliūtis. Liusė nieko nesimoko. Liusė nieko neįsimena. Ji turi labai retai pasitaikantį gebėjimą užmiršti – nežinojimo dovaną. Tuos vaikus, kurie visiškai nenorėdavo mokytis, panelė Solanž susisodindavo priešais save tvarkingomis eilėmis. Ten sėdėjo nevispročiai. Ten sėdėjo tinginiai.

Su Liuse viskas buvo kitaip. Gal su kuo nors apie ją pasikalbėti? Bet kam gi rūpi tas vaikas?

Vieną dieną ji apsisprendė.

La Varjen pamatė ją ateinant tarsi keliu sklendžiančią mirtį. Motina iškart metė visus darbus.

Liusė namuose, sėdi prie stalo, kaip įprasta, priešais savo dubenėlį, priešais nieką. Sekmadienis, o sekmadienis visuomet rami diena. Mažytės kojos trankosi į kėdės skersinius.

La Varjen suka ratus aplink stalą tarsi besiblaškantis paukštis apie savo tuščią lizdą. Liusė nė nekrusteli. Ji jaučia aplink save virpantį orą. Išgirsta smarkų beldimą, sumišusį su trumpais stuktelėjimais į duris.

Niekas neatsiliepia. Niekas niekada nebeldžia į šias duris.

La Varjen rankos, tarsi priklijuotos prie šonų, nė nemano atsitraukti. Vis dėlto jos buvo, sakytum, šiek tiek atitrauktos, pasiruošusios sulaikyti kiekvieną, bandantį peržengti jų namų slenkstį.

Liusei baisu. Ji nematė ateinančios mokytojos. Svajojo. Klaidžiojo savo visiškos nežinomybės keliais, ir namuose atrodė viskas gerai. Vos tik La Varjen iš rankų iškrinta pašluostė, mažutės širdį persmelkia baimė. Ji stengiasi ir toliau uostyti

salstelėjusį vaško kvapą, prilipusį prie medienos, tačiau toji sustojusi malonumo akimirka išgaravo kaip dūmas. Mažutė nedrįsta giliau įkvėpti. Išleistas atokvėpis perpildytų besiblaškančių motinos žingsnių kupiną kambarį. Taigi mergytė ima tyliai niūniuoti.

Ji niūniuoja daugybę žodžių, kurių prasmės nenori žinoti. Jei panelė Solanž tai išgirstų, suprastų, kad jos gramatikos, istorijos, gamtos pamokos pasiekė mokinės ausis, kad visa tai plaukioja atminties erdvėje lyg per anksti mirę vaikai, nerandantys vietos ir klaidžiojantys pasaulio paribiuose.

La Varjen išgirdo nesuprantamų žodžių melodiją. Tai žodžiai iš batisto nosinaitės, žodžiai iš pakelės medžių, pro kuriuos ji praeina kiekvieną dieną, sekdama savo mažylę. Tai žodžiai, sklindantys nuo užsiveriančių vartų, iš klasės, ten, kur jos mažutė praleidžia visą dieną, ten, kur motina negali jos pamatyti.

Didžiulė ranka užėmė niūniuojančią burną.

Mažutė pašoko.

Iš motinos lūpų neišsiveržia joks garsas. Ji dar labiau prispaudžia delną. Mažutė įsikibo pirščiukais į šiurkščią motinos ranką. Ji žudanti.

Motina nueina prie lango. Atsisėdo priešais jį.

Panelė Solanž ėjo pro jų langus, užmesdama akį vidun ir pamodama pirštinėta ranka. Niekas jai neatsakė.

Mažutė atsistojo. Nuėjo nešina savo dubeniu prie kriauklės ir į nieką nesidairė.

Mąstyti nebuvo kada.

Panelė Solanž pravėrė namų duris. Šios durys niekuomet nebuvo rakinamos. Niekas kitas, tik jiedvi jas praverdavo.

Mokytoja stovi ant šio pasaulėlio slenksčio. Nė nekrusteli.

Ji nusišypso šypsena, kokios Liusei niekuomet neteko matyti, atsiprašančio žmogaus šypsena. La Varjen lieka sėdėti prie lango, tarsi visas blogis sklistų kaip tik iš ten. Liusė priėjo prie motinos ir ėmė tempti ją už prijuostės. Mažutė traukia ją atlapotų durų link. Toks judesys lyg ir patraukia motinos ranką, tačiau ten, tarpdury, stovinti žmogysta ją glumina.

Mokytoja peržengia slenkstį.

Ji kreipiasi į Liusę, kitaip pasielgti neišdrįsta.

Tai pasisveikinimas. Liusė tyli.

Panelė Solanž pažvelgia į La Varjen, paprašo leidimo atsisėsti, nes turinti pasakyti daug svarbių dalykų, o tai šiek tiek užtruks, ji nenorinti trukdyti, tačiau tai labai svarbu... Ji vis dar kalba. Balsas švelnus, atkaklus. Jokio atsako.

Galiausiai mažutė atitraukia kėdę.

Panelė Solanž atsisėda.

Vienu žvilgsniu ji įvertina namų ankštumą.

Namai nebėra namai.

Ir kaip jie atrodys kitą dieną? Kažkas įėjo.

Mokytoja pasiekė savo.

Kai visi vaikai smagiai nutrepsi grindiniu, išsibėgioja ir pradingsta keliuose, namų kiemuose, Liusė pasilieka.

Žinojimas yra būtinas.

Panelė Solanž – atkakli pedagogė, jai štai tokio vaiko atvejis negali likti neišnagrinėtas. Ji sau tai pažadėjo.

Vos tik klasė ištuštėjo, atmosfera čionai tapo kitokia. Dieną nuolat aidintis triukšmas, kalbos, tankus kvėpavimas kelia kla-

sėje įtampą. Sėdėdama savo suole, Liusė dabar galėtų mėgautis ramia aplinka, jei namuose, tenai, netūnotų La Varjen, lyg senas nebedėvimas apsiaustas.

Visai kaip ir motina, Liusė nė nekrusteli. Iš kiekvienos kertės su visomis savo žiniomis ją stebi slogi ištuštėjusios klasės erdvė.

Panelė Solanž pasiūlė Liusei didelį puodelį karšto šokolado. Pati mokytoja jo niekad negeria, taigi keisto jaudulio kupina širdimi pasirūpino pirkiniais iš vakaro.

Liusė į nieką nesidairo. Ji paima ištiestą puodelį, nes taip reikia; paragauja šokolado; nežino, ar jis jai patinka. Panelė Solanž geria iš plonyčio puodelio, tokio, kokių būna didžiuosiuose namuose, ir šypsosi. Liusė nepakelia galvos.

Ar toje daugybėje dalykų, kuriuos išmano ši moteris, yra bent kas nors, kas priverstų mergaitės akis pažvelgti į josios?

Liusei negera nuo praryto šokolado. Ankstesnė baimė vis dar ten, pasislėpusi, tykojanti. Bet koks šauksmas pradingtų lyg tyruose.

Mažutė atsargiai batukais brūžina žemę. Smiltys braižo parketą, čia vienai, čia kitai kojai slystant pirmyn ir atgal. Lėta nenutrūkstama kelionė.

Panelė Solanž tai pastebėjo. Dabar ji girdi menkiausią garsą. Ji vėl nusišypso mažutei. Šypsena, panašia į švelniai šviečiančios lempos aureolę vakarėjant. Dideliais gurkšniais mergaitė ištuština puodelį. Batukų brūžinimas į grindis nesiliauja.

Mokytoja padėjo puodelį. Nuėjo paimti paskutinio sąsiuvinio. Pavarto jį ir vėl grąžina Liusei. Vakare, pasibaigus pamokoms, jos sąsiuvinis vis dėlto atrodys vis dar naujas, priklausantis tik jai vienai. Balsas skamba aiškiai.

Liusė paėmė pieštuką ir liniuotę. Beveik nemokėdama rašy-

ti, ji iš naujo raito raides, kaip jos buvo prašoma, ir sustoja ties savo vardu.

Jai niekaip nepavyksta parašyti pavardės, tiesiog nepavyksta. Niekaip. Ji žino, kad yra Liusė, ir tiek.

Jos pavardė yra užrašyta kažkur registracijos knygoje. Ji yra tiesiog Liusė.

Mokytoja nutarė pradėti kaip tik nuo to.

– Tu esi Liusė M. Toks tavo visas vardas. Reikia mokėti užrašyti savo vardą ir pavardę.

Liusė M. Mažutė negirdi. Jos motina ją pavadino Liuse. Jos vardo vieta pagal abėcėlę griežtoje bendraklasių vardų tvarkoje jos nejaudino. Liusei rūpėjo tik jos mažytis turtelis ir jai to pakako. Jos motina vadinasi La Varjen. Viskas. Tokio gyvenimo pakanka. Liusės pavardės per daug. Ji jos nerašys.

Panelė Solanž nusprendė nepasiduoti. Ji žodžiais nuvesianti tą mergaitę prie pasaulio slenksčio.

Ji vertina atsakingus ir švelnius veiksmus kaip dorybę. Visą savo gyvenimą panelei Solanž rūpėjo žodžiai ir visa ko tvarka, apipinta neišmatuojamu švelnumu, kurio jai netrūko nuo pat tos dienos, kai tik atsistojo priešais vaikus.

Ji primygtinai prašo.

– Tavo vardas Liusė M. Užrašysiu ant lentos, o tu persirašysi jį pirmajame sąsiuvinio puslapyje. Labai reikia, kad tu mokytumeisi.

Ji nueina prie lentos, dailia rašysena užrašo vardą.

Liusė žiūri.

Čia jos vardas. Kažkieno vardas. Vardas, užrašytas ant lentos didelėmis baltomis dailiomis raidėmis.

Mažoji Liusė susigūžia ir atrodo lyg mažytė uola.

Panelė Solanž nežino, ko ji pasieks, versdama savo mokinę spoksoti į vardą, išryškėjantį prieš akis, vienintelį vardą, užrašytą lentoje tik jai vienai visoje klasėje.

Panelė Solanž labai stengiasi. Ji sudeda visas viltis į rašomą žodį. Jai dar niekuomet neteko ant lentos rašyti mokinio vardo. Mokytoja rašo labai dėmesingai, rūpestingai išraitydama kiekvieną raidę.

Mažutei skrandį užgula kažkoks akmuo, ji nori vemti.

O kad kiti dabar būtų čia, visi kiti. O kad ji dabar girdėtų juos kuždantis tarpusavy jai už nugaros. Kad girdėtų ką nors kita, tik ne tą tyloje sklindantį nepertraukiamą kreidos, rašančios lentoje jos vardą, garsą.

Staiga mažutė nusuka akis nuo nepažįstamų raidžių. Ji žiūri pro langą.

O kad dabar lange pasirodytų pernelyg platus veidas, išsišovę stambūs skruostikauliai ir blausus žvilgsnis. O kad ją kas neštų toli, kuo toliau nuo šios vietos, nuo viso to, kas landžiai braunasi į jos gyvenimą. O kad ji dabar galėtų ramiai sėdėti virtuvėje, gulėti savo lovoje, būti tuštumos kupinuose namuose. Savo namuose.

Ji atsistojo. Išėjo laukan.

Panelė Solanž liko be žado.

Kai pernelyg spigiu balsu ji pašaukė „Liuse!“, mergaitė jau bėgo kiek kojos neša.

Mokyklos vartai sugirgždėjo ir taip trinktelėjo, kad net siena sudrebėjo.

Panelė Solanž regi tragediją. Ji užrašyta balta kreida ant lentos. Ką gi ji padarė?

Bėgančiai Liusei rauda tiesiog gniaužė kvapą. Ji daugiau niekad nebus vyturys. Niekad. Pradingti, pradingti.

Kimūs garsai jai smaugia gerklę. Ašaros tiesiog dusina.

Iš jos pavogė rytinį oro gurkšnį, jos vakaro ramybę. Jai neliko nieko, tik žodžiai, draskantys gerklę. Daugiau jokių žodžių medžių šakose. Niekada. Vardas nori įsibrauti josios vidun. Tas vardas jos tykoja, ir ji veltui iš visų jėgų stengiasi nuvyti jį šalin, jis visur ją persekioja.

Ji vemia, pilvas mėšlungiškai susitraukia savo paties tuštumoje.

Mažutė išklysta iš kelio, eina pakraščiais, plakama medžių šakų, apgraibomis nuo vieno medžio prie kito.

Kai ji pravėrė namų duris, La Varjen atsikėlė. Liusė puolė tiesiai prie didžiulio motinos kūno. Nėra jokios kitos tiesos. Visa tiesa yra čia. Didelės prijuostės paslaptyje. Kuri ją saugo.

Stiprios rankos apglėbė mergaitės kūnelį ir nunešė į lovą.

Mažutei bloga, labai bloga.

Liusė daugiau nieko nebemato.

Visas pasaulis susitelkė jos motinos veide.

Mažutė kabinasi į blausų motinos žvilgsnį.

Vardas įėjo į namus. Ir niekas negali jo iš ten iškrapštyti.

Kaip jį ištarti?

Motina uždėjo švarią drėgną medžiagos skiautę ant kaktos ir smilkinių, bet visa ugnis dega gerklėje, veržia ir taip siaurą jos gyvenimą. Mažutė vos vos kvėpuoja. Ji norėtų rėkti. Bet negali. Ji nieko negali. Viskas išskysta erdvėje. Pajuodusios virtuvės lubos ima leistis žemyn, kone tiesiai ant galvos. Mažutė šaukia gilioje naktyje, kur tik viena jos motina nesitraukia nuo jos nė per žingsnį. Ji tuoj liausis kvėpavusi. Jos galvelė nusviro. Greta

budinti motina pašoko nuo taburetės. Ji suėmė rankomis trapų dukters veidelį. La Varjen nemoka pabučiuoti. Ji pasilenkia prie pat mažutės. Prispaudžia savo kaktą prie dukters kaktos ir spaudžia, kol ima nieko nebejausti. Nei odos, nei kaulų, prigludusių prie mergaitės kūnelio. Stipriai. Stipriai. Kad tik mirtis greičiau ateitų. Bet jei ji nori ką nors išsivesti, geriau tepasiima ją, motiną. Ten, visa savo esybe užgulusi dukrą, ji gali tai padaryti. Vėl duoti gyvybę arba numirti, jei to reikia. Visa tai nesvarbu. Svarbu tik gražios spindinčios mažutės akys, kurios privalo vėl atsimerkti. Vėl.

La Varjen nemoka melstis. Kažkas ima kilti josios krūtinėje. Lūpos prasiveria ir savotiška dejonė, sumišusi su rauda, pamažėle užpildo ankštuosius namus. Ji verkia, prisispaudusi prie nepramerkiančios akių mažutės. Ji verkia, šaukdamasi pagalbos tų, kurie tik galėtų ją išgirsti, nugrimzdę į saldų miegą arba sapnuodami devintą sapną.

La Varjen rauda stiprėja.

Galėtum pamanyti, kad koks žvėris kriokia ar koks tigras riaumoja, jei ne raudoje pasigirstantis žodis. Jos dukrelės vardas.

Ji kviečia. Ji kviečia, skatinama tolimo instinkto, padariusio ją motina prieš visų norus ir valią, kai visas kaimas patyliukais šnibždėjosi: „Jai būtina padaryti abortą... Kaip jūs norėtumėt, kad ji pasielgtų su... be viso to?“ La Varjen gynė savo kūną ir kraują. Saugojo savo brangiausią turtą. Ji būtų galėjusi užmušti bet ką, besikėsinantį į jos ar dukters gyvenimą.

Duktė yra josios duktė. Gyvenimas yra jos gyvenimas.

Bet dabar ji nežino, kas nori ją pagrobti. Ji nežino, su kuo kovoja. Lyg atraminė pusarkė, motina iš visų jėgų saugo savo mažutę nuo kažko, kas bando ją uždusinti.

Skrajodama kažkur toli, Liusė ją girdi.

Ta pati rauda pirmąkart atvedė mažutę į šį pasaulį.

Tą raudą, kurios ji nesupranta, girdėjo vyras M., vieną vienintelį kartą, kai toji dejonė prikėlė jį iš girto miego, pasibaigus linksmybėms, apleistame kelyje, tysantį ant stambiosios moters; rauda, privertusi jį lementi, kad esą jis nežinojo, ką darąs, kad buvęs pernelyg girtas ir kad jis atsiprašąs. Toji rauda privertė jį išsikraustyti iš kaimo, nes ji niekaip neišėjo jam iš galvos. Rauda, priverčianti virpėti kiekvieną kūno raumenėlį ir odos centimetrą, pripildanti to neįprasto, tačiau itin žmogiško gyvenimo syvų, apie kuriuos niekas nenutuokia ir niekuomet apie tai nekalba.

La Varjen atmerkia akis.

Mažutės vokai vis dar užmerkti, tačiau jos kvėpavime, išsilyginusiame kaklo linkyje padvelkė sugrįžtančia gyvybe. Mirtis pasitraukė.

La Varjen skruostais teka ašaros. Jos mažutė gyva. Ji gyva. Daugiau niekas niekada jos neatims. Niekas. Ji vėl prisiminė, ką reiškia supti naujagimę, kol ši užmiega, supti tol, kol apims visiškas nuovargis.

Ji užmiega akimirksniu, didžiuliu kūnu švelniai prigludusi prie dukrelės.

Liusei sergant, prasidėjo visai kitoks gyvenimas.

La Varjen nutildo net menkiausią triukšmą. Ryte virtuvėje ji sutur krosnies rinkes, kurios kiek per garsiai suskamba, atsitrenkusios viena į kitą. Ji suturi rankose šluotą, kuria per smarkiai švysteli kambario kampuose. Ji saugo. Saugo miegą, kvėpavimą. Dukrelės akys paprastai užmerktos arba klaidžioja po kambarį.

Liusei atrodo, kad viskas skendi neišmatuojamame laike. Būtų gerai, kad toks būtų gyvenimas. Niekas jos taip nedžiugina, kaip aptakus motinos kūnas, atsispindintis jos vyzdžio gelmėje. Dar niekad ji nesijautė taip gerai.

La Varjen nurimo.

Mažutė užsimerkusi lūkuriuoja.

Kartkartėmis didžioji moteris ūmiai meta savo darbus, tyliai atsitempia taburetę, atsisėda ir pasideda rankas ant kelių tuščiais delnais į viršų. Ji nedrįsta artintis prie lovos.

Iš ten, kur sėdi, ji puikiai mato savo mažutę.

Liusė nejuda. Apgaubta motinos žvilgsnio, ji pagaliau jaučiasi visiškai nusiraminusi.

La Varjen mokosi atidžiai stebėti. Tai, kas vyksta už akių, yra ne kas kita, o keista kvapų istorija, persmelkta bundančių laukų ir sprogstančių medžių aromato.

La Varjen svajoja, bet ji to nesuvokia. Lygutėlis Liusės veidas žadina jos širdyje dar neišgyventus jausmus. Kai kurios akimirkos galėtų tęstis amžinai.

Kartais mažutė užmiega, nė nepajusdama, kaip užsimerkia akys, išvargusios nuo būdravimo.

Pastarosios dienos – tai meilės laikas, apie kurį niekas nė nenutuokia.

La Varjen kartais pajunta, kaip ašaros vėl ima ristis skruostais. Ji jas liečia, bet nenubraukia.

Jųdviejų pasaulėlyje dienas keičia naktys, naktys – dienas, tačiau daugiau niekas nekinta. Miegas, sapnas ir būdravimas visai kitaip skrodžia laiką.

Vidury nakties mažutė užsinori valgyti. Motina atsikelia. Namuose vėl pasklinda sriubos kvapas. Pusiau sėdomis Liusė išvalgo didelį dubenį karštos sriubos. La Varjen atkartoja ma-

žutės veiksmus, atkišdama lūpas tuščioje erdvėje ir šiek tiek praverdama burną kaip ir jos dukrelė.

Vėl pasigirsta toji tyli, švelniai liūliuojanti rauda.

Liusė laukia šios akimirkos.

Ji paskęsta moters širdies gelmėse, prasiskverbia į tolimiausias, lyg ir pažįstamas kerteles.

Ji nebe viena, išplėšta, auganti savarankiškai. Mažytis kūnelis vėl įsikniaubia į didžiulį nepalaužiamos, šiek tiek sumišusios motinos glėbį. Abi užmiega drauge.

Per visą tą neramų drauge išgyventą laiką nebuvo nė vieno, sudrumstusio jų ramybę.

Panelė Solanž buvo rimtai apsisprendusi vėl grįžti į tuos namus. Ji stovėjo priešais langą, atsargiai pabeldė pirštinėta ranka, paskui dar kartą, tik stipriau.

Ji norėjo pasižiūrėti pro langą.

Priešais sėdėjo La Varjen.

Niekas nepamatys jos mažutės.

Liusė užsimerkė. Ji jautė kažką keistai klaidžiojant apie namus. Mergaitė nusuko veidą į sieną.

Motina tokia didelė, kad užstoja visą langą.

Per ją net nematyti šviesos.

Argi svarbūs šmėkštelėjantys veidai, jei jie netrukus išnyks? Liusė vėl nugrimzta į savąjį liguistą sapną.

Šįkart panelė Solanž neišdrįso užeiti.

Ji norėjo iškviesti gydytoją, tačiau jis patarė palikti viską taip, kaip yra.

– Ponia, juk La Varjen išgydė dukterį žolelėmis. Nieko tokio, kad mažutę krėtė šaltis. Pavasarį tai visai normalu... O šiaip,

atvirai šnekant, ar toji mergaitė jau pasirengusi mokyklai?.. Baikit, tikrai niekam blogiau nebus nuo to, kad ji nežino, jog du plius du yra keturi...

Gydytojas nusijuokė.

Panelė Solanž jautėsi pašiepta.

Visame kaime nebuvo nė vieno tikinčio, kad tas vaikas kada nors apskritai išmoks skaityti ir rašyti.

Čionai viskas paprasta. Beprotės vaikas yra taip pat beprotis. Iš tokios mergaitės išeitų nebent gera tarnaitė, o gal net ir visai vikri, nes, visų manymu, ji atrodo visai žavingai. Ir ką? Niekas dėl to tikrai nesuks sau galvos. Nieko čia nebepadarysi. Nieko.

Panelė Solanž žiūri į tuščią Liusės suolą ir galvoja, ką tokio ji galėjo pasakyti mergaitei, kad ši pabėgo.

Jai niekaip nepavyksta nusiraminti.

Vakare, kai visi vaikai išsilaksto kas sau, jai kažkodėl pasidaro sunku išeiti iš klasės.

Kažkas ją sulaiko.

Mokytoja stovi priešais lentą.

Ką ji pasakė? Ką padarė?

Panelė Solanž iš naujo neskubėdama užrašo tą patį vardą, paskui nutrina. Tai vardas iš kreidos dulkių, kurios netrukus pasklinda ore. Čionai yra tik La Varjen ir Liusė. Ir jos laimingos. Nejaugi tik jai vienai terūpi tvarka pasauly? Kiekvieno vardo vieta eilėje?

Būtent vardą ji visų pirma ir paprašė užrašyti susirinkusių vaikų, besislepiančių vieni už kitų smalsiomis arba kaip tik baimės pilnomis akimis, sėdinčių ant suolų priešais mokytoją, pradedančią pamoką. Vieną dieną būtent tai ji pati išmo-

ko užrašyti ir puikiai prisimena tą nepakartojamą džiaugsmą, kurį išgyveno, užrašydama ant sąsiuvinių savo pačios vardą.

Kaip galėjo nutikti, kad dėl vardo rašymo dingo vaikas? Kaip tai suprasti?

Panelė Solanž ilgai vaikštinėja po savo butą. Apsigaubusi pečius skraiste, ji atsisėda į savo didįjį senovinį fotelį. Galva sunki kaip akmuo, bet ji vis tiek bando skaityti. Jai niekaip nepavyksta nei nuvyti šalin įkyrių minčių, nei užmigti.

Netrukus visi susirūpina mokytojos sveikata.

Vaikai pastebi jos pabalusį veidą, pajuodusius paakius ir drebančias rankas. Kartais ji net užmiršta, ko paklausta.

Kai kurie tėvai, nesigėdijantys rėžti tiesos į akis, pasiūlė jai pailsėti ir kurį laiką nedirbti. Tikra teisybė, kad tenka kaip reikiant paplušėti, turint tokį didelį būrį kaimo ir jo apylinkių vaikų! Tiesą sakant, per didelį. Jai tikrai nepakenktų pagalba... Mokytoja šypsosi. Viskas bus gerai. Trumpalaikis nuovargis. Ji padėkoja už rūpestį.

Jai būtų labiau patikę, jei žmonės rūpintųsi Liuse. Ir tuo, kad jos nėra mokykloje.

Tačiau apie Liusę niekas nekalba.

Bepročiams nėra vietos.

Panelė Solanž parašė savo senajam mokytojui, vieninteliam galinčiam suprasti jos kančią ir padėjusiam jai tapti tuo, kuo ji yra šiandieną.

Senukas atrašo, kad negalima daryti nieko, visiškai nieko prieš vaiko valią. „Kai kurioms būtybėms nereikia prievarta brukti mokslo, neatsižvelgiant į jų norus, mieloji. Tai neatneš

nieko gera, mokymas turi nešti džiaugsmą, pirmiausia džiaugsmą. Visuomet tai prisiminkite, Solanž, džiaugsmą."

Senojo mokytojo laiškas jos visai nepaguodė.

Ir ką gi ji padarė tam džiaugsmui, Dieve brangiausias, ką padarė, kad per ją mergaitė atgulė ligos patalan ir visų begaliniam pasitenkinimui nebelanko mokyklos?

Jei tik kas panorėtų, jei tik ji galėtų kovoti ir svariai tai pagrįsti! Tačiau niekas jos nieko neprašo. Kaime pagaliau viskas grįžta į įprastas vėžes.

Jos dėka.

Ji puikiai pasitarnavo tam, ko nekenčia.

Panelė Solanž priekaištauja sau, kietai sučiaupia lūpas, darsyk perskaito laišką ir padeda jį ant vienakojo staliuko, greta pernelyg kvapnių hiacintų puokštės vazoje. Jai sukasi galva. Ji atsisėda, tačiau atgauti visiškos pusiausvyros nepavyksta.

Ji vis dar ieško kažkokio postūmio savyje ir niekas jos netenkina.

Tik taisydama mokinių sąsiuvinius atranda šiokį tokį nusiraminimą.

Panelė Solanž labai stengiasi dirbti, sukaupusi visą savo dėmesį.

Vieną dieną mokytoja pakelia galvą. Ji apsvarstė galimybę pas Liusę nusiųsti Eleną, gyvenančią d'En O kalnuose, visai netoli Liusės namų. Pagalvojo, bet neišdrįso. Užversdama Elenos sąsiuvinį, mokytoja apsisprendė: rytoj ji tai padarys.

Sėdėdama ant suolo, Elena keistai persikreipė, kai mokytoja išdėstė jai savo prašymą. Visų akims nukrypus į mergaitę, ši ėmė mikčioti, esą nežinanti, ar jos motina norėtų, kad ji eitų

pas La Varjen... Vaikai pusbalsiu ėmė kartoti: „Bai-lė! Bai-lė!“ Panelė Solanž visus nutildė. Tada toliau vedė pamoką.

Elenos akyse sužvilgo ašaros, tačiau netrukus ji linksmai kvatojo su kitais vaikais; tikrai gera kaimietukė.

Kitą dieną, vedina savo mažuoju broliuku, ji pasirodė prie La Varjen namų.

Nuo kelio matyti tik namo stogas, pats namas skendi medžių šakų prieglobstyje.

Abu vaikai stipriai laikydamiesi už rankų prisiartino prie namo. Niekas niekuomet neįeina pro žemuosius vartelius, nors jie visada atviri.

Elena atsargiai priėjo prie lango.

Ji žvilgteli vidun, tačiau iš pradžių nieko nepamato. Paskui mergaitė įžiūri prie stalo sėdinčią Liusę, vilkinčią naktiniais marškiniais.

Iš kur staiga išdygo La Varjen?

Abu vaikai tekini pasileidžia atgalios.

Liusei pakako laiko atpažinti tą veidą, prilipusį prie stiklo. Ji staigiai atsilošė ir tiesiog prisiklijavo nugara prie kėdės atkaltės, lyg norėdama pasislėpti nuo tų akių, susilieti su mediniu kėdės atlošu.

La Varjen ilgai stovėjo nė nekrustelėdama, visu savo svoriu grasindama ištuštėjusiam keliui.

Palengva mažutės krūtinę vėl užpildė alsavimas. Ji išlindo iš prietemos ir švelniai palietė didžiulę motinos ranką, kad ši pabustų iš sąstingio.

La Varjen sugrįžo prie krosnies, vis dar suakmenėjusiu veidu po išvysto trumpučio reginio.

Praėjus vos keletui dienų, mažutė vėl atsikelia iš lovos. Ji dar silpna, tačiau skruostus pamažėle užlieja sveikas raudonis.

Ji nevalgo nieko sunkaus. Tenkinasi sriubomis, žolelių nuovirais, ilgai sėdi lovoje.

Jai nenuobodu.

Mažutei pakanka kartkartėmis kambaryje išvysti motiną. Ji užsimerkia ir bando atspėti, ką ji šiuo metu veikia. Tačiau dabar, kai motina stengiasi vaikščioti ir darbuotis kuo tyliau, atspėti gerokai sunkiau. Žaidimas pasidaro labai įdomus.

Mažutė plačiai nusišypso. Jos motina priklauso tik jai vienai.

Vakare La Varjen vėl prispaudžia kaktą prie dukrelės kaktos, bet taip stipriai, kad mažutei pasirodo, jog sulaužys kiaušą.

Bet Liusė leidžia taip daryti. La Varjen žiūri į savo dukrelę. Reikia užmiršti panelę Solanž ir jos klasę, užmiršti lentą ir tą kreidą, rašančią apvalainas raides. Tai nelengva.

Vardas vėl iškyla prieš akis.

Nugrimzti į saldžiausią miegą. Kad jis ją visą apimtų. Kad jis ją užlietų iš to aptakaus kūno. Kad ant jos vėl užgriūtų lubos ir kambary neliktų nė menkiausio plyšelio.

Mokykloje Elenos ir jos broliuko pasirodymas neliko nepastebėtas. Visi jos klausinėja. Ji nuo greito lėkimo visą kelią visa dar užkaitusi iki raudonumo, o josios broliukas verkia.

Panelei Solanž patempus prie įėjimo kabančio varpo virvę, vaikams niekaip nesiseka susirikiuoti eilėmis.

Mokytoja atrodo dar labiau išbalusi nei paprastai. Dėl nuolatinio būdravimo ji pajuto po oda slapčia plintantį liguistą karštį. Ji prisideda delnus prie skruostų patikrinti, ar labai karšti. Tačiau delnais apgaubti skruostai šalti. Po truputėlį traukda-

masi ji praleidžia priešais save visus mokinius, šie susėda į savo suolus ir liaujasi plepėję, vos tik panelė Solanž prisiartina. Jos kūnas lyg siena.

Tik vienintelė Elena prieš sėsdama stabteli. Ji greitai išberia:

– Mačiau ją, panele. Mačiau ją, sėdinčią prie stalo su marškiniais...

– Ar kalbėjai su ja?

– Et, žinoma, ne, panele, nes La Varjen atėjo tiesiai prie lango. Ir atrodė baisiai. Pasukau atgalios. Aš bėgau, o Pjeró verkė visą kelią...

Paskui ji tylutėliai priduria:

– Aš ten nebeisiu, panele, tai ne mano reikalas, mama taip sakė...

– Gerai, gerai, mažute, bėk sėstis.

Šįkart jai sukasi galva.

Ji svarsto, kaip čia nuėjus ligi savo stalo. Tiesiog atsisėsti. Atsisėsti, kad galvos svaigulys neišmuštų iš vėžių ir ji neparvirstų.

Svarbiausia, kad vaikai nieko nepastebėtų.

Ji stengiasi išvengti Elenos žvilgsnio, tačiau mergaitės akys nudurtos žemyn.

Panelei Solanž svaigsta galva.

Staiga iš juodumos išnyra lenta. Ji tiesiog spindi, žėri.

Mokytoja prisidengia akis ranka ir toliau žingsniuoja prie savo stalo.

Negalvoti daugiau apie nieką, tik apie ten, už stalo, laukiančią kėdę. Stalas ja pasirūpins. Ji atsigaus.

Panelė Solanž galiausiai pasiekia savo tikslą ir jai atrodo, kad tai užtruko amžinybę, bet ne, nes Žiuljenas, pats vyriausias

mokinys visoje klasėje, ką tik pakišo jai panosėn žurnalą, atverstą ten, kur reikia.

Viskas taip, kaip turi būti.

Kaip ir kasdien, ji išgirsta save, kviečiančią mokinius vardais.

Šiandien ji šūkteli Liusės vardą, tačiau niekas neatsiliepia.

Kitomis dienomis galvos svaigimas nepraeina. O kartais net labai padažnėja.

Ji delsia.

Ji žino, kad po lengvo sutrikimo pakaušio viršuje ji pajus tvinksint skysčius, kurie išsilies galvoje lyg gaivus fontanas. Bet tai praeis.

Panelė Solanž laukia, kol galės atmerkti akis, ir svarsto, ar nereikėtų jai pasikalbėti su gydytoju.

Tas keistas negalavimas jai šiek tiek naudingas.

Visas pasaulis taip staigiai nuo jos atsitraukė, kad toji negalia buvo tikras palaimos šaltinis.

Iškart po to ji pasijuto išsivadavusi. Bet nuo ko? Ji nežino, kaip tai įvardyti. Pirmą kartą panelei Solanž pritrūksta žodžių, bet ji gerai jaučia, kad tai ne gydytojo raminamos prognozės, padedančios atsigauti. Ji pati turi nusiraminti. Slenkant ilgiems vakarams, kai nesiseka užmigti, mokytoja mąsto.

Koks žodis galėtų tiksliai nusakyti jos savijautą? Koks sakinys padėtų jai išsilaisvinti iš tos keistos būsenos, į kurią ji kasdien vis dažniau nugrimzta?

Vis dėlto ji nemeta kasdienių darbų, primena vaikams, ką jie turi išmokti, klausinėja, žymisi, taiso sąsiuvinius.

Panelė Solanž visuomet buvo ir yra mokytoja, tačiau nebe

ta, kuri vieną rugsėjo dieną vienai moteriai pasakė: „Jūs turite tučtuojau išeiti", o ši veltui stengėsi suvokti tų žodžių prasmę.

Panelė Solanž viena.

Mažajame name La Varjen su Liuse yra dviese. Užsidariusios. Nepažeidžiamos.

Mokytoja įsitikinusi, kad kaip tik nuo šios lygties ir reikėtų pradėti, norint išsiaiškinti reikalingą žodį, padėsiantį suvokti, kas jai darosi; ji žino, kad neberanda sau vietos nei prie rašomojo stalo, nei mokyklos kieme, nei skaitydama knygas, kurios niekaip nesusijusios su tuo, kas vyksta jos gyvenime, kūne, galvoje.

Panelė Solanž viena, o tenai, kažkur kelio gale, jos dviese savo namuose.

Ji pergalvoja visas pasakas, kurias jai sekė motina vaikystėje. Tai buvo ten, kur visa savo esybe Solanž gėrė jos žodžius, kuriems motina nebeteikė tiek daug reikšmės kaip anksčiau, nes nuolat juos kartojo, kad duktė šį tą prisimintų.

Kai ligi skausmo žinomų žodžių prasmė išgaruoja, nors ir lengvučiai, jie vis tiek palieka savo žymę. Toji žymė nusitęsė ligi pat jos esybės gelmių, ko gero, vadinamosios sielos, kuri dabar atrodė užmigusi.

Liusė su La Varjen taip smarkiai įaudrino jos mintis, kad net galva svaigo.

Kaip vis dėlto pasielgti?

Ji norėtų su kuo nors pasikalbėti.

Priešais jos akis šmėžavo dviejų būtybių paslaptis.

La Varjen ir jos mažoji Liusė gali apsieiti be visko. Net be vardų.

Žinojimas jų nedomina. Jų pažinimas savitas, ir niekas negali jo suvokti.

Kas ji tokia, kad galėtų prisiliesti prie tokio stebuklo?

Kaip ji galėjo būti tokia naivi, kad patikėtų galinti tokiai būtybei duoti ką nors daugiau.

Mažutė jaučiasi viskuo persisotinusi. Visą laiką persisotinusi, ir jeigu nežinojo, kad motina ją atsekė į mokyklą, tai sužinojo. Tai buvo vienintelis dalykas, kurio išmokė motina, pati to nežinodama: sielvarto ir stipraus džiaugsmo. Žinoti, kad kažkas ilgisi, kad mes kažko ilgimės.

Dabar Liusės nebetrūksta. Apgaubta nedidelio jų būsto, Liusė savo ruožtu jį užpildo, ir visa tai tiesiog tobula.

Panelė Solanž trokšta abiem išrėkti į veidą, kad ji supranta, kad pagaliau suprato, kad ji daugiau nebesistengs nieko pakeisti savo varganais žodžiais, kreida ir rašalu.

Daugiau nieko.

Vakaras, panelės Solanž namai, prabėgus daugybei valandų po pamokų. Mokytoja atsistojo, apnikta įkyrios minties būtinai pas jas nueiti ir viską pasakyti.

Ji verkia, pati nesuprasdama kodėl.

Verkia.

Ji, ji niekada nepažins jų gyvenimo pilnatvės.

Nes jai visuomet reikės ir žodžių, ir knygų, ir daiktų pavadinimų, nuo kurių ji niekuomet neišsilaisvins.

Panelė Solanž gerai suvokia vienatvės jausmą.

Ji suvokia, kad yra ir liks vienui viena su savo nuolat tobulėjančiu žinojimu. Ir kaip vis dėlto neklausti savęs, gerai ar blogai vaikui mokytis? Visuomet derėtų užduoti sau šį klausimą prieš prašant vaikus atsisėsti, klausytis, kartoti. Ji daugiau niekuomet negalės būti nuoširdi.

Panelė Solanž verkia, stovėdama ant slenksčio.

Ji niekaip negali išeiti iš mokyklos, vartai neleidžia. Ji niekaip negali sugrįžti namo.

Dvejodama ji pereina per kiemą, skraiste apsigaubusi pečius.

Mokytoja sugrįžta atgal į klasę, atidaro įstiklintas duris ir atsisėda ant suolo. Į Liusės vietą.

Priešais lentą.

Iš šios vietos viskas atrodo kitaip.

Kempinė, kibiras prie sienos, tinko įtrūkimai, kylantys ligi pat lubų.

Solanž supranta.

Klasė daugiau nebėra jos nuosava karalystė.

Viskas pasislėpę.

Solanž užmeta akį į rašomąjį stalą.

Ji atsistoja.

Reikėtų grįžti atgal, į savo vietą kitoje klasės pusėje, pabėgti nuo visko, kas gali jos tykoti ant šio nedidelio suoliuko.

Aplink ją telkiasi tirštos sutemos.

Visi daiktai atrodo svetimi.

O gal pažįstami?

Ji atsistojo.

Eidama užkliūva už stalų, sustatytų eilėmis. Susisielojusi ji nebekreipia dėmesio į savo eisenos grakštumą ir kiekviename žingsnyje apie kojas besivejantį sijoną; eina nieko nematydama.

Ant rašomojo stalo guli jos rašikliai, liniuotė, pieštukas, stovi vaza su gėlėmis.

Ranka nekyla ką nors paliesti. Kažkoks sunkus, nematomas svertas slegia jai rankas, niekaip nepajėgiančias atsiplėšti nuo šonų.

Panelė Solanž tūno klasėje.

Stovi priešais rašomąjį stalą.

Nebeturi jėgų nueiti už jo.

Solanž pamažėle atsisėdo ant grindų.

Ir kiek laiko ji taip išsėdėjo, atrėmusi nugarą į pakylą, atmerktomis akimis?

Solanž nieko daugiau nebežino.

Kai kurie dalykai jai atrodė suprantami.

Dalykai, kuriuos ji bandė išsiaiškinti, žvelgdama į tą mažylę, dalykai, neduodantys jai ramybės.

Kaime visi kalbėjo, kad panelė Solanž atrodo išsekusi, ir jau seniai. Bet ji taip nori. Ji galėtų barti vaikus... stengtis įkrėsti jiems daugiau proto... Teisybė, kad juos nelengva suvaldyti. Beje, vieną dieną jie pabaigs mokyklą, ir tai akivaizdu. Kiekvienas su savimi išsineš dalelę jos...

Panelė Solanž nebesirodo gatvėje. Taip tęstis nebegali. Žmonės kalba, kad reikia rasti kitą mokytoją.

Mažajame namelyje Liusė jau atsikėlusi.

Rytais ji padeda La Varjen.

Ji vis nueina ir grįžta, šiek tiek rūpinasi gyvuliais, dainuodama kvailas daineles.

Motina atidžiai ją stebi. Galėtų tai daryti ištisas valandas. Ji viską užmiršta, regėdama besiartinant mažytį mergaitės siluetą.

Kai dukrelė atsigavo, ji vėl ėmė darbuotis didžiuosiuose namuose.

Mokykla toli. Jei nematytum praeinant Elenos iš d'En O kalnų, vedinos broliuku, pamirštum, kad ji išvis egzistuoja.

Vieną popietę Elena prisiartino prie vartelių.

Ji išvydo Liusę sode ir kvailai nusišypsojo, norėdama atkreipti jos dėmesį. Patyliukais papasakojo, kad panelė Solanž susirgo nežinoma liga, kad labai greitai reikės naujos mokytojos.

Netarusi žodžio Liusė pradingo namuose, kuo toliau nuo Elenos šypsenos.

Mažutė eidama aplink stalą pirštų galiukas čiupinėja sudžiūvusią puokštelę.

Jos kuprinė guli ten pat, bet mergaitė nuo tos didžiosios karštinės jos daugiau akyse nematė. Plonytis sąsiuvinis, rašalinė. Sąsiuvinis, priklausantis tik jai vienai.

Iš didžiosios medinės indaujos ji ištraukia visus kadaise La Varjen dovanotus daiktus ir išdėlioja juos ant stalo.

Tai istorija.

Tai knyga.

Vienintelė, kurią ji moka skaityti.

Stovėdama priešais išdėliotus daiktus, ji padeklamuoja litaniją iš nedidelių posmelių, mokėsi jos mokykloje. Tai išliko jos galvoje.

Liusė laukia pareinančios La Varjen, prie slenksčio purtančios žemes nuo batų. Ji tyli. Sudėlioja daiktus vieną šalia kito. Motina užsirišo didžiąją kasdienę prijuostę.

Vieną dieną La Varjen iš savo stalčiaus ištraukia visą maišelį susiraizgiusių siūlų ir padeda juos ant stalo.

Ponios skalbėja norėjo juos išmesti. La Varjen juos susirinko ir parsinešė namo. Mažutei.

Liusė atidžiai spokso į susiraizgiusius spalvotus siūlų galiukus. Mažučiai piršteliai imasi darbo: painioja, lygina, skiria, grąžindama kiekvienam siūlui jo pirminę spalvą. Tikras džiaugsmas.

Gerklėje kyla kažkokios dainelės nuotrupos ir tylutėliai pasigirsta pirmieji garsai.

Tik jai vienai suprantama kalba.

La Varjen klausosi. Mažutės balsas jai persmelkia visą kūną. Ausis godžiai geria kiekvieną garsą. Ji tęsia savo darbus, tik nebe taip skuba.

Liusė supina iš siūlų spalvotų kaselių ir prikabina jas prie bufeto rankenos ir veidrodžio. Namuose pakvimpa šventinėmis nuotaikomis.

La Varjen nedrįsta jų paliesti, tik žiūri.

Kitą kartą ji atneša dukrelei adatų.

Liusė susmaigsto jas visas į pačius mažiausius medinio stalo plyšelius. Išskečia pirštelius virš savo keistų „sodinukų“ ir palengva spaudžia juos delnu, kol pajunta plonytes adatas susmingant į odą. Tada liaujasi ir vėl pradeda viską iš naujo.

Po daugelio dienų tokių žaidimų ji tvirtai suima adatą ir įveria į ją ilgą geltoną siūlą. Pradeda siuvinėti pašluostę.

Stebėdama, kaip juda siūlas ir adata, ji pajunta netikėtą palengvėjimą.

Mažutė stengiasi atkurti sode matytus vaizdus, besiplakančius į viena: paukščio sparną, medžio lapą, gėlės žiedlapį. Viskas drauge atrodo lyg keistas rebusas. Mergaitė atidžiai renkasi po ranka gulinčius spalvotus siūlus. Nė vienas iš jų nebeatrodo naujas.

Ji sukuria pasaulį, savo pasaulį, ir nusišypso.

Labai greitai jai nebeužtenka pašluosčių, jai prireikia visų namuose esančių audinių. Niekas jai netrukdo ramiai siuvinėti.

Laikas bėga.

Ji siuvinėja.

Mergaitę apgaubia visiška ramybė, užlieja lyg srauni upė.

Jos rankutėse vėl atsiduria švelnus plonytis audinys, kurį jį laikė paslėpusi kišenėje.

Elena įprato stabtelėti prie gyvatvorės, ir Liusė, nors ir nemėgsta tos mergaitės, kartkartėmis išeina su ja pasibūti.

Ji niekuomet nekalba.

Elena stebi ją smalsiomis akimis.

– Bet ką gi tu čia veiki kiauras dienas?

Liusė neatsako, bet ir nepabėga. Elena kaip užsukta kalba tik apie mokyklą.

Jie turi naują mokytoją, iš pradžių visi jo bijojo, bet dabar apsiprato. Jis gyvena kaime, virš duonos pardavėjo, nes panelė Solanž dar neišsikraustė iš mokyklos buto. Kartkartėmis ji išei-

na į kiemą truputį pasivaikščioti, pasikalbėti su vaikais, tačiau vis dar atrodo siaubingai išsekusi. Ir dar žmonės kalba, kad ji užmiršta viską, kas jai sakoma. Ji net vardų gerai nebeprisimena. Niekas nežino, kada ji vėl galės mokyti. Garbės žodis...

Liusė atsitraukia.

Nė neatsisveikinusi, ji pasuka namų link, palikusi ant kelio šiek tiek nustebusią Eleną. Kilnodama pečius Elena garsiai uždainuoja.

Liusė uždaro duris.

Paima į rankas adatą.

Didžiųjų namų Ponia pastebėjo mažutės talentą. Ją nustebino La Varjen prijuostę puošiantys siuviniai.

La Varjen nuleido galvą.

Ar tai mažosios dukrelės darbas?

Ji vis dar stovėjo nuleidusi galvą.

Ponia nusprendė duoti jos dukrai išsiuvinėti servetėlių.

Liusė apžiūrinėja motyvą, kurį Ponia nupiešė ant popieriaus.

Tai raidės, kurias ji yra mačiusi ir pas panelę Solanž.

Tai tik raidės, bet didelės ir gražios.

Mažutei patinka siuvinėti kilputes ir linijas. Didžiųjų namų inicialus.

Ponia davė La Varjen tokią knygą, vadinamą elementoriumi.

– Turėdama šią knygą, mažutė nepamirš viso to, ko jau išmoko mokykloje, – pasakė ji.

La Varjen išgirdo žodį „mokykla“. Jos rankos prie šonų kaip reikiant įsitempė.

Ponia nusišypsojo.

– Nesijaudink, tavo Liusei daugiau nereikės eiti į mokyklą, taip nutarta... visa tai tebuvo panelės Solanž sugalvota beprotystė...

La Varjen parnešė namo siuvinėjimo medžiagos.

Mažutė sėdėjo nustebusi priešais raides.

Motina nuėjo prie krosnies.

Pirštų galiukais Liusė čiupinėja naujutėlaitį daiktą, atkeliavusį į jų namus. Atsargiai paliečia, perbraukia liniją. Ji atpažįsta sumaišytas savo vardo raides: SĖLIU. Jau labai seniai ji nebandė užrašyti „Liusė". LIUSĖ.

Ji lėtai perbraukia pirštais raides, paskui paima adatą ir ima siuvinėti.

Ponia davė ir sąsiuvinį, kuriame buvo paaiškinta ir pavaizduota net menkiausia smulkmena. Jai įdomu stebėti, kaip mažylei sekasi mokytis.

Siuvinėjimas kryželiu skatina Liusės pirščiukus darbuotis.

Nuolat siuvinėdama kryželiu nedidelėje medžiagos skiautėje, mergaitė jaučia neįprastą ramybę. Pamažėle ryškėjantis vaizdas, susidedantis iš daugybės mažyčių spalvotų kryželių, nuneša ją toli toli nuo namų.

Ji svajoja.

Po truputėlį susidraugauja su raidėmis.

Tai ilga ir lėta kelionė.

Raidės susikaupia ant adatos ir ji palengva ima traukti įvairiaspalvius siūlus. Iš šiek tiek praviro lūpų kampučio ima tekėti seilė. La Varjen praeidama nušluosto ją prijuostės kraštu.

Ji svajoja.

Panelės Solanž pamokos tolimose jos galvos kertelėse paliko šiokių tokių pėdsakų.

Žodžiai, kurių ji veltui stengėsi nusikratyti, iš visų jėgų sviesdama juos medžių viršūnėn. Žodžiai, kuriuos veltui stengėsi ištrepsėti pakeliui namo, jie vis dar čia. Mergaitės galvoje jie susisuko saugų lizdelį.

Dabar jie pradėjo lįsti laukan, vogčiomis, kviečiami siūlo ir adatos.

Jie čia.

Liusė siuvinėja kiekvieną abėcėlės raidę ir taip nusidriekia ištisos žodžių virtinės, toli nuo jos akių, prisitvirtinusios prie audinio.

Mažutė bijo tų žodžių buvimo, čionai, jų namuose, kai šalia yra La Varjen.

Žodžiai, jie buvo toli, užrašyti dailiomis apvalainomis raidėmis ant lentos, tenai, arba labai taisyklingai išspausdinti knygose, kurias rodydavo panelė Solanž.

Ten buvo jų vieta.

Raidžių buvo ir ant klasės sienos, dailiai išrašytų ant didelės lentos, o panelė Solanž lėtai prikišdavo savo ilgąją liniuotę čia prie vienos, čia prie kitos raidės, aiškiai tardama kiekvieną garsą. Tąsyk Liusė pastebėjo kažką vapaliojančias motinos lūpas. Ir nuleido galvą.

O šiandien visi tie žodžiai yra čionai, jos galvoje.

Jų negirdėti.

Po jos pirščiukais žodžiai ateina į kiekvieną ten gimstančią raidę.

Liusė pakelia akis, vogčiomis stebi. Jos Varjen pareina namo, sunki ir rami.

Žodžiai Liusės galvoje nebylūs. Jie neištrūksta laukan. Jie tūno ten vienui vieni ir nedaro nieko bloga.

Liusė slapčia stebisi.

Visas pasaulis gyvas, nors ir neturi pavidalo.

Jis visas jos. Tik jos vienos. Pamažėle visą kūną užlieja begalinė šiluma.

Jis visas jos, glūdintis širdyje, ir niekas, ničniekas negali prie jo prisiliesti. Ta džiaugsmo banga, tyliai užplūstanti jos kūną, buvo tiesiog neišmatuojama. Ten jo buvo tiek daug, kad ji net nežinojo kodėl.

Liusė tęsia savo pažintį su abėcėle.

Ji yra viena, laiminga.

Tądien, kai mažutė imasi S, ji jau pažįsta šią raidę.

Panelės Solanž vardas prasideda kaip tik šia raide.

Jos ranka karštligiškai pakyla virš audinio. Ten turi būti panelės Solanž vardas.

Ji norėjo parašyti jį visą, su siūlu ir adata.

Noras. Ką tik prabudusi nenugalima jėga.

Iš krūvelės audinių skiaučių, parsineštų iš didžiųjų namų, mažutė ištraukė pačią ploniausią. Tai batisto skiautė, keturkampė, balta.

Reikia palaukti, kol La Varjen išeis iš namų. Būtina vienatvė, paslaptis.

Reikia sugalvoti naują būdą išrašyti raides: O ir L. Reikia užmiršti elementorių.

Mažutei patinka visos raidės.

Svarbu parinkti tokių spalvų, kad jos priverstų panelę Solanž nusišypsoti.

Elena papasakojo, kad dabar mokytoja visiškai nebeatpažįsta vaikų, kad žmonės ketina iškraustyti ją iš mokytojų buto, esą ji turinti rimtai susirūpinti savimi, ilgiau taip tęstis negali...

Liusė siuvinėja.

Reikia sugrąžinti šypseną panelės Solanž akims.

Kai La Varjen praveria namų duris, mažutė akimirksniu įsibruka audinį į kišenę. Paima į rankas kitą siuvinį.

Jos Varjen sielvartas priveiks jas abi.

Panelė Solanž yra paslaptis.

Kai Elena iš d'En O kalnų vėl pasirodo prie jos namų, mažutė įduoda jai išsiuvinėtą keturkampę nosinaitę.

Mergaitė turi ją nunešti panelei Solanž, tenai, į mokyklą, kol ji dar nespėjo išvažiuoti.

Tada panelė Solanž paims išsiuvinėtą batisto nosinaitę į rankas ir nusišypsos.

Liusė daugiau nieko negali įsivaizduoti. Tik švelnias lūpas, šypseną. Ir viskas.

Kaime vis garsiau visi kalbasi apie mokytojos ligą. Ji atsisako susitikti su gydytoju, nebeatpažįsta žmonių, net dorai nesuvokia, kas ji pati.

Net su naujuoju mokytoju dar nesikalbėjo.

Bendrauja tik su vaikais, nors ir nesivargina prisiminti jų vardų.

Paskui žmonės prakalbo ir apie tai, kad panelė Solanž išeina į gatvę, kada jai šauna į galvą, o kartais net ir vidury nakties.

Visi tikina matę ją kartą ar du kaimo aikštėje arba laukuose. Taip kalbama.

Bet tik vienintelis duonos pardavėjas žino.

Kai panelės Solanž lange dega šviesa, jis laukia.

Ji išeis laukan.

Auštant, kai dar visas kaimas miega, panelė Solanž pasirodo tarpdury, apsigaubusi pečius skraiste. Daug ką galimą šnekėti, tačiau akivaizdu, kad toji moteris kupina nenuginčijamo švelnumo ir grožio. Plaukai sukelti, atrodo, kad ji eina pasivaikščioti, tačiau kojos toli nenuneša. Ne, ji niekuomet nevaikščioja po laukus ir neina į kaimo aikštę; ji lieka mokyklos kieme. Jis tai žino. Panelė Solanž lėtai vaikštinėja tarp medžių, palei vartus, kol galiausiai atsisėda po varpu, kamputyje tarp sienos ir laiptelių, vedančių į klasę, pakopos, pakelia galvą aukštyn ir nežinia į ką žiūri. Ir tai gali trukti labai ilgai.

Kai ji atsisėda, duonos kepėjas tarsi aprimsta.

Jam patinka kartkartėmis žvilgtelėti jos pusėn. Toji nieko daugiau nebežinanti mokytoja sėdi tenai, pakelta galva, nė neįtardama, kad kaskart palydi į darbą duonos pardavėją, pasiruošusį užčiaupti snapą kiekvienam, besišaipančiam iš jos parduotuvėje, pradėdamas nuo savo žmonos.

Jis nepasakoja savo žmonai, kad kiekvieną naktį iš tolo stebi klaidžiojančią moterį. Kai panelė Solanž grįžta namo, vaikai kaip tik rengiasi eiti į mokyklą.

Naujasis mokytojas nulipa žemyn.

Tądien, kai duonos pardavėjas pamatė ją praveriant mokyklos vartus, jis turėjo prie jos prieiti, bet ką gi pasakyti moteriai, su kuria tėra pasilabinęs, pasakęs „ačiū“ arba „viso gero“.

Drovumas jį sulaikė.

Panelė Solanž buvo apsirengusi lyg per premijų vaikams teikimo ceremoniją: ilgas kostiumėlis, juoda skrybėlaitė ir dailūs aukštakulniai bateliai.

Duonos pardavėjas svarstė, ar tik ji nesikrausto iš kaimo, tačiau ji neturėjo nei rankinės, nei lagamino.

Prie durų jos nelaukė joks automobilis. Joks žmogus.

Kurį laiką mokytoja dvejodama pastovėjo prie mokyklos, paskui (jis buvo tuo tikras) nusijuokė ir leidosi bėgti.

Ar ji tikrai avėjo aukštakulniais bateliais ir juokėsi?

Ir kas gi ją pažadino iš to letargo miego, taip pralinksmino ir davė naują įkvėpimą? Teisingas atsakymas būtų buvęs – maža mergaitė.

Visai kaip varpui suskambus besistumdantys vaikai, panelė Solanž žengė per gatvę, nepažvelgusi nei dešinėn, nei kairėn.

Kaip tik tuo metu pasirodydavo pienininkas.

Jis irgi niekuomet nesidairo, pripratęs, kad tokiu paros laiku nėra nė gyvos dvasios.

Panelė Solanž smarkiai spaudė rankoje batisto nosinaitę su išsiuvinėtu savo vardu, kiekviena raidė skirtinga spalva, tikra vaivorykštė.

Liusė užčiaupia Elenai burną.

Kad tik ji nustotų taip garsiai pliurpti!

Vakar dieną ji padavė Elenai baigtą siuvinėti nosinaitę. Ir tai nebuvo paprastas medžiagos gabalas. Elena sutiko padėti. Tačiau primygtinai kartojo, kad panelė Solanž dabar visų bijosi, ją būtina išvežti gydytis kur nors toli, į miestą.

Tačiau Liusė mokėjo paprašyti, pirmą kartą gyvenime.
Maldaujančiomis akimis ji bruko nosinaitę Elenai į ranką.
Ir jai pasisekė.

Dabar Elena beria žodžius kaip žirnius. Panelę Solanž palaidos mažosiose kaimo kapinaitėse prie bažnyčios, netoli mokyklos. Ji padavusi nosinaitę mokytojai, nors ir išsigando, kai panelė Solanž ją sugriebė. Regis, mokytoja laikė nosinaitę, sugniaužusi rankoje, kai ją parbloškė sunkvežimis. Elena kalba per garsiai, per greitai. Kartkartėmis jai žodžiai užstringa gerklėje, sakytum, ji tuoj pravirks.

Ir ką gi gali veikti sunkvežimis tarp vardo raidžių?
Mirė. Liusė yra mačiusi gyvūnų... bet ne žmonių.

Mirė. Tai negalėjo atsitikti panelei Solanž.
Liusė visa savo esybe stengiasi savyje surasti kuo daugiau žodžių. Visos panelės Solanž pamokos vis dar tūno joje. Tie žodžiai gyvi.
Mirė.
Ji tyliai kartoja visas mokytojos pamokas. Panelė Solanž negalėjo mirti.

Liusė apsigręžė. Leidosi tekina namo.
Neverkia.
Pamato siūlą, adatas. Paima vieną ir susismeigia į rankos linkį.
Nešaukia.
Žiūri, kaip teka kraujas.
Mirė.

Vėl paima adatą ir vėl padaro tą patį.

Mirė.

Ji neturi žmogaus, kurio galėtų paklausti.

La Varjen iš didžiųjų namų parlėkė kaip vėjas.

Ji išgirdo vardą.

Paprastai ji nesiklauso, kas ką kalba.

Didžiuosiuose namuose panelės Solanž vardas buvo kartojamas su tokiu sielvartu, kad La Varjen tarsi apkurto.

Jaunosios moters lūpos, prikištos jai kone prie veido, vis dar ten, ir tie mokyklos vartai, ir jos mažutė, jos Liusė, uždaryta kiaurą dieną, vis dar ten.

La Varjen smarkiai papurtė galvą ir metė pradėtus darbus.

Kažkas pasakojo apie nosinaitę, kurią mokytoja taip smarkiai gniaužė rankoje, kad buvo sunku ją išplėšti.

Ant audinio išsiuvinėtas jos vardas.

– Ir kur ji, vargšė beprotė, taip lėkė ankstyvą rytą? – klausinėjo žmonės.

La Varjen daugiau nebegali klausytis apie tos moters likimą, nei apie tai, ką ji taip anksti veikė prie mokyklos vartų.

Jai galvon įstrigęs tik siūlas ir dailiai vienas ant kito išsiuvinėti dygsniukai.

Ji galvoja apie spalvas.

Kažkas giliai širdyje suskausta, vis labiau ir labiau.

Tai josios mažutės darbelis.

Kraujas nebešildo odos. Kimus šauksmas lieka sugniaužtas delnuose, įsikibusiuose į prijuostę. Ji bėga namo.

Liusė tenai, sėdi prie lango savo vietoje. Prie jos kojų pintinė, pilna siūlų ir audinių skiaučių.

Liusė tenai.

La Varjen atsikvepia.

Staiga motina prisiglaudžia dukterį prie savęs ir suspaudžia taip smarkiai, kaip niekuomet. Liusė nieko nesako. Ji jaučia, kaip pašėlusiai daužosi širdis.

La Varjen viską žino.

Ji pakelia galvelę ir pažvelgia į savo motiną. Ši užsimerkusi. Liusė pirštais paliečia užmerktas La Varjen akis. Jos rankelė vis dar kraujuoja.

Ji norėtų tiek daug paklausti.

Kiaurą dieną abi nepaleidžia viena kitos iš glėbio, susaistytos tuo nepaprastu ryšiu, kurio niekam nelemta išardyti. Kartais motina taip smarkiai prispaudžia prie savęs dukrelę, kad šiai net žadą užkanda. Paskui didžiosios rankos atsiskiria.

Jiedvi žvelgia viena į kitą.

Jų ašaros nevienodos.

Gerokai vėliau, vakare, motina sutvarstė mažutės ranką. Jos judesiai vėl tapo švelnūs ir tvirti.

Liusė užsimerkia ir leidžia jai tvarstyti.

Tą naktį lovoje jokiam sapnui neatsiranda vietos. Nė viena nemiega.

Liusės galvoje ūžia daugybė žodžių. Jie visi ten, visi panelės Solanž žodžiai pasirengę laukia.

Bet ji juos sulaiko.

Jie gyvi.

Ryte Liusė išėjo.
La Varjen nieko negalėjo padaryti. Nukorusi sunkias rankas prie šonų, ji žiūrėjo, kaip mažutė tolsta kelyje.

Dūzgiančia galva Liusė atėjo į kaimą ir nuėjo tiesiai į mokyklą. Ten visi žodžiai.
Medžių šakose, po akmenėliais, kiekviename žolės stiebelyje.
Jie visi ten.
Gyvi.
Ji žingsniuoja.

Gerokai atsilikusi ją seka jos Varjen, sugniaužusi rankose siuvinėtą prijuostę.

Priešais mokyklos vartus mažutė sustoja.
Jos širdis smarkiai daužosi, tikėdamasi pamatyti panelę Solanž, tenai, priešais save.
Bet nieko.
Ji išsitraukia iš kišenės savo mažytį dantuką ir laiko jį smarkiai suspaudusi saujoje.
Nieko.

Ji apsisuka, žingsniuoja palei sieną, išeina į kelią, vedantį prie bažnyčios, pastumia žemuosius kapinių vartelius.
Anksčiau ji ten niekuomet nėra buvusi.
Visos raidės ligi vienos susikaupusios jos galvoje.
Tarp daugybės vardų ji ieško panelės Solanž.
Dėmesį patraukia šviežiai supilta žemė.

Liusė žingsniuoja.

Stovėdama priešais kapą, ji išsitiesia.

Žodžiai gyvi.

Ji kalba, ji, Liusė.

Ji pradeda nuo savo vardo. Visut visutėlio.

Ji visuomet pradės nuo savo vardo.

Mergaitė tęsia.

Tyloje ji pakartoja visas kadaise išmoktas pamokas. Tai ilga kalba, joje susipina visos žinios.

Balsas skamba aiškiai.

Žodžiai gyvi.

Pabaigusi ji palinksta ir išrausia žemėje nedidelę duobutę.

Ten mergaitė įdeda savo dantuką, kurį laiką patupi susigūžusi, paskui nueina.

Prie vartų laukia La Varjen.

Ji nėjo į kapines.

Ji laukia, ir niekas pasaulyje daugiau nedrįs jos nuvyti šalin.

Jiedvi žiūri viena į kitą.

Liusė paima ją už rankos. Abi drauge grįžta namo.

Kitą dieną Liusė vėl išeina į kaimą. La Varjen jos neseka.

Mažutė sugrįš. Ji eina ne į mokyklą. Ji eina pas panelę Solanž.

Liusė aikštėje ilgai neužtrunka ir neleidžia akims ieškoti savo klasės. Ji nueina prie panelės Solanž antkapio, nueina papasakoti tai, ką žino.

Visi žodžiai yra tenai.

Ji mokosi.

Nebegali liautis.

Ji mokosi žodžius, visus žodžius. Ir mokysis. Iš mažų siuvinėjimo knygų, kurių jai duoda Ponia, skaitys, kas parašyta ant miltų, kavos pakelių, laikraščių skiaučių, į kurias sukamos lupenos, ir afišų; ji mokosi. Mažutė niekada nebesiliaus.

Pasaulis atsivėrė.

Kiekvieną vakarą ji siuvinėja vis naujus žodžius ir tyliai juos sau kartoja.

Kiekvieną rytą mažutė juos perskaito.

Ji daugiau niekada nesiliaus.

Liusės žodžiai kyla.

Jie daugiau niekuomet netūnos užsislėpę.

Ilgainiui jie skleis žemėje mažutės alsavimą.

Benameur, Jeanne

Be-173 Beprotės : romanas / Jeanne Benameur ; iš prancūzų kalbos vertė Asta Dumšienė. – Vilnius : Tyto alba, 2008. – 64, [1] p.

ISBN 978-9986-16-661-0

Jeanne Benameur (g. 1952 m. Alžyre) – tunisiečio ir italės duktė, į Prancūziją atvyko būdama penkerių metų. Šiuo metu ji – prancūzų kalbos dėstytoja, daugelio knygų vaikams ir jaunimui autorė. 2001 m. jos romanas „Beprotės“ pelnė *Unicef* premiją. 2008 metų kovo 20 dieną Tarptautinių frankofonijos dienų metu šis J. Benameur romanas buvo apdovanotas Lietuvos jaunųjų frankofonų premija. Romanas „Beprotės“ paliečia opią „kitokių“, gamtos nuskriaustų žmonių ir visuomenės santykių problemą. Silpnaprotė motina, La Varjen, be galo – kiek tik įstengia – myli savo dukterį Liusę ir stengiasi apginti ją nuo viso pasaulio. Mokytoja, panelė Solanž, nori, kad silpnaprotė mergaitė lankytų mokyklą, nes, jos manymu, mokytis būtina. Tačiau ar paprasta kitokiam, labiau pažeidžiamam žmogui peržengti pasaulio pažinimo slenkstį?

UDK 840-3

Jeanne Benameur

BEPROTĖS

Iš prancūzų kalbos vertė *Asta Dumšienė*

Viršelio dailininkė *marija jure.*

Tiražas 1000 egz.

SL 1686. 2008 10 14. 1,88 apsk. l. l.

Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,

tel. 2497598, info@tytoalba.lt

Spausdino UAB „Logotipas“, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Jeanne Benameur (g. 1952 m. Alžyre) – tunisiečio ir italės duktė, į Prancūziją atvyko būdama penkerių metų. Šiuo metu ji – prancūzų kalbos dėstytoja, daugelio knygų vaikams ir jaunimui autorė. 2001 m. jos romanas „Beprotės" pelnė Unicef premiją.

2008 metų kovo 20 dieną Tarptautinių frankofonijos dienų metu J. Benameur romanas „Beprotės" buvo apdovanotas Lietuvos jaunųjų frankofonų premija. Ši premija buvo suteikta, dalyvaujant 1992 m. Gonkūrų premijos laureatui rašytojui Bernard'ui Chambazui.
Romanas „Beprotės" paliečia opią „kitokių", gamtos nuskriaustų žmonių ir visuomenės santykių problemą. Motina ir duktė, kurių likimas iš tiesų neapdovanojo protu, garsėja kaip miestelio silpnaprotės. Motina, La Varienne, be galo – kiek tik įstengia – myli savo dukterį Liusę, stengdamasi apginti ją nuo viso pasaulio. Mokykla kėsinasi išardyti šią sąjungą. Mokytoja, panelė Solanža, nori, kad mergaitė neužsidarytų tarp keturių sienų ir lankytų mokyklą, nes jos manymu, žinios būtinos. Tačiau ar paprasta kitokiam, labiau pažeidžiamam ir silpnam žmogui peržengti pasaulio pažinimo slenkstį? Išgryninta, keista kalba silpnaprotės mergaitės lūpomis pasakojama apie mūsų pasaulį, regimą visiškai kitu kampu. J. Benameur „Beprotės" priverčia skaudžiai susimąstyti apie savus ir svetimus, „normalius" ir „kitokius".

ISBN 978-9986-16-661-0

www.tytoalba.lt